

: Burzovni indeksi i utjecaj Covid-19 na svjetske burzovne indekse

Županac, Hrvoje

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:129:130199>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić](#) - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić
Specijalistički diplomski stručni studij
Financijski menadžment

HRVOJE ŽUPANAC

BURZOVNI INDEKSI I UTJECAJ COVID-19 NA SVJETSKE
BURZOVNE INDEKSE

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zaprešić, 2021. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zaprešić

Specijalistički diplomski stručni studij
Financijski menadžment

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

BURZOVNI INDEKSI I UTJECAJ COVID-19 NA SVJETSKE
BURZOVNE INDEKSE

Mentor:
dr. sc. Dragoljub Amidžić

Naziv kolegija:
FINANCIJSKA TRŽIŠTA

Student:
Hrvoje Županac

JMBAG studenta:
0067234355

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
UVOD	3
2. TRŽIŠTE KAPITALA	5
2.1 DIONIČKO DRUŠTVO.....	5
2.2 DIONICE.....	6
2.2.1 VRSTE DIONICA	8
2.2.2 EMISIJA DIONICA	9
2.3 SUDIONICI TRŽIŠTA KAPITALA	11
2.4 BURZE ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE.....	14
2.5 BROKERI.....	17
3. BURZOVNI INDEKSI	21
3.1 DOW JONES INDEKS	24
3.2. S&P 500 INDEKS	26
3.3 NASDAQ 100 INDEKS	27
3.4 NIKKEI 225 INDEKS	29
3.5 FTSE 100 INDEKS	30
3.6 DAX INDEKS	31
3.7 CAC 40 INDEKS	32
3.8 FTSE MIB 40 INDEKS.....	33
3.9 IBEX 35 INDEKS	34
3.10 ASX 200 INDEKS.....	35
3.11 SHANGHAI INDEKS.....	36
3.12 BSE SENSEX INDEKS	37
3.13 MOEX INDEKS.....	38
3.14 CROBEX INDEKS	39
4. ANALIZA KRETANJA INDEKSA	42
5. ZAKLJUČAK	55
6. IZJAVA	57
7. LITERATURA	58
7.1 KNJIGE	58

7.2 INTERNETSKI IZVORI.....	59
8. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA	64
ŽIVOTOPIS.....	65

SAŽETAK

U ovome radu prikazat će se povijest nastanka burzovnih indeksa i njihovo kretanje do danas. Također, analizirat će se utjecaj koronavirusa SARS-CoV-2 (dalje u tekstu: Covid-19) na najznačajnije svjetske burzovne indekse u razdoblju od 2019. godine usporedno sa 2020. godinom. Cilj rada je upoznati čitatelja koliko snažno pandemija može utjecati na svjetsko gospodarstvo i burzovne indekse.

Ključne riječi: koronavirus, Covid-19, burzovni indeks, burza

ABSTRACT

In this paper the history of market exchange indexes and their movement to date will be shown. We will also analyse the impact of the coronavirus SARS-CoV-2 (further in text: Covid-19) on the world major market exchange indexes in the year 2019 in comparison with the year 2020. The aim of the paper is to acquaint the reader with how strongly a pandemic can affect the world economy and market exchange indexes.

Key words: coronavirus, Covid-19, market exchange indexes, stock market

UVOD

Covid-19 je bolest koja se po prvi puta pojavila tijekom prosinca 2019. godine u Kini. Kao uzročnik ove bolesti identificiran je prethodno nepoznati koronavirus koji je dobio naziv SARS-CoV-2. Bolest se tijekom nekoliko mjeseci proširila na sve kontinente i predstavlja ogroman izazov za zdravstvene sustave svih zemalja svijeta. Svjetska zdravstvena organizacija proglasila je globalnu pandemiju 11.3.2020. godine. Što se tiče Republike Hrvatske, prvi slučaj Covid-19 dijagnosticiran je 25.2.2020. godine.

Prvu polovicu 2020. godine obilježio je globalni gospodarski šok uzrokovan pandemijom bolesti Covid-19, koja je uz zaštitne epidemiološke mjere dovela do iznenadnog i naglog zastoja ekonomskih i socijalnih aktivnosti diljem svijeta, praćenog turbulencijama na međunarodnim financijskim tržištima. Uz snažnu kontrakciju globalnog gospodarstva i zamjetno pogoršanje svjetske ekonomske klime zbog neizvjesnosti oko razvoja i trajanja pandemije, znatno su povećani sistemski rizici za stabilnost globalnog financijskog sustava.

Pojedini segmenti financijskih tržišta u razdoblju netom nakon izbijanja pandemije bili su gotovo zamrznuti tako da je evidentiran snažan skok potražnje za gotovinom i visoko likvidnom imovinom uz snažne fluktuacije cijena gotovo svih oblika imovine. U prvom valu panike pale su i cijene zlata, koje se tradicionalno percipira kao "sigurna luka" u turbulentnim vremenima, premda se nakon prvotnog šoka njegova vrijednost oporavila. Potonule su i cijene dionica kao i njihov omjer sa zaradama po dionici iz razloga zabrinutosti ulagača oko budućih poslovnih rezultata poduzeća. Ipak, popuštanjem mjera i stabilizacijom epidemiološke situacije, sredinom drugog tromjesečja počeo je lagani oporavak burzovnih indeksa.

Potražnja za američkim dolarom koji je ojačao u odnosu na većinu drugih svjetskih valuta, povećala se radi zamjetnog rasta nesklonosti riziku te rastu sklonosti sigurnoj likvidnoj imovini. Taj je trend zaustavljen izrazito ekspanzivnom monetarnom politikom Fed-a koji je uz to sklopio i valutne ugovore o razmjeni s većim brojem središnjih banaka, te je tako osigurana dodatna dolarska likvidnost na globalnoj razini. Tečaj eura prema dolaru oporavio se nakon početnog slabljenja, a slično se kretao i u odnosu na švicarski franak i jen. Valute mnogih rastućih tržišta nakon eskalacije pandemije bile su suočene s izrazito snažnim

deprecijacijskim pritiscima, koji su tijekom drugog tromjesečja 2020. godine uglavnom postupno popuštali.¹

U ovome radu čitatelj će se upoznati sa burzovnim indeksima te utjecajem Covid-19 na odabrane interesne svjetske burzovne indekse. Rad je podijeljen na dvije glavne sastavnice, u prvom dijelu se čitatelja upoznaje sa tržištem kapitala dok se u drugom dijelu nalazi grafički prikazan utjecaj Covid-19 na odabrane svjetske burzovne indekse.

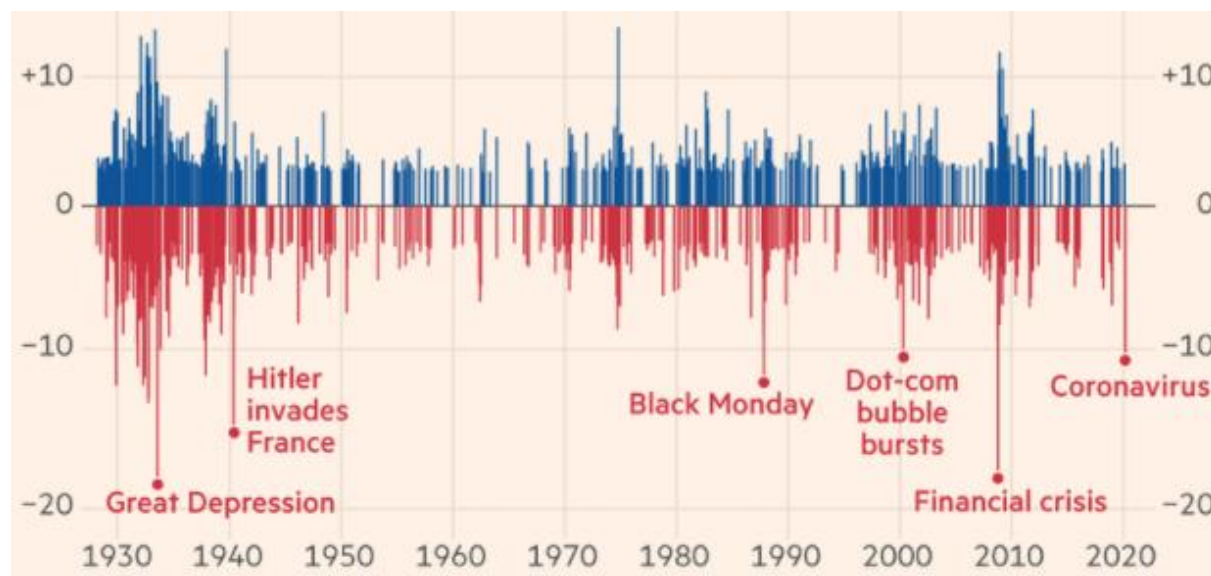
Podsjetnik na povijesne padove burzi (Slika 1):

-Velika depresija(1929.) : Tijekom nekoliko dana DJIA indeks pao je za 24,8%. Trebalo je nešto više od 10 godina da se gospodarstvo vrati na razinu prije depresije.

-Pad tržišta dionica 1987. godine: Tržište je izgubilo 22,6% vrijednosti u jednom danu poznatom kao „Crni ponedjeljak“. U roku od dvije godine vratilo se na razinu prije pada.

-11.rujna 2001. godine: Teroristički napad u SAD-u izazvao je veliki pomak na tržištu. No, to se brzo ispravilo: Samo dva mjeseca kasnije, tržište dionica vratilo se na razinu od 10. rujna.

-Velika recesija 2008. godine: DJIA indeks izgubio je oko 50% vrijednosti u vrlo kratkom vremenu. Međutim, nakon nekoliko godina tržište je bilo jače nego ikad prije.

Slika 1. Najveći padovi S&P 500 indeksa

Izvor:<https://www.zerohedge.com/markets/corona-crash-sparks-worst-month-stocks-financial-crisis-fastest-correction-history>

¹ Hrvatska narodna banka. (2020). Makroekonomsko okružje. *Financijska stabilnost*, 21. Preuzeto s <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187> (02.11.2020.)

2. TRŽIŠTE KAPITALA

U zemljama slabije razvijenog gospodarstva, gdje tržište kapitala ne funkcionira, postoji potreba za prikupljanjem dodatnog kapitala tj. podizanjem bankarskih kredita. U gospodarstvima gdje je tržište kapitala uređeno, poduzeća izdavanjem svojih dionica prikupljaju potreban kapital. Proces prikupljanja kapitala odvija se na način da se poduzeće otvori prema javnosti te se putem izdavanja dionica ostvaruje trgovina na tržištima kapitala. Ovaj proces poznat je pod nazivom „*izlazak u javnost*“ ili „*going public*“. Navedenom metodom poduzeće prodaje investitorima dio svog vlasništva te tako podmiruje financijski deficit.

Od svih sastavnica tržišta kapitala najvažniji dio čini tržište dionica, tj. tržište na kojem se trguje vrijednosnim papirima koji su vezani za dionički kapital izražen u nominalnim vrijednostima dionica. To je posebno karakteristično za anglosaksonsko tržište, ponajviše za Veliku Britaniju i SAD. Sekundarno tržište vrijednosnih papira označava mjesto gdje se svakodnevno vrednuje pojedino poduzeće (dioničko društvo) te kvaliteta njegova menadžmenta. Cijene dionica postignute u transakcijama na sekundarnom tržištu imaju direktan utjecaj na tržišnu vrijednost poduzeća, tj. na njegovu tržišnu kapitalizaciju. Na sekundarnom tržištu, zbog postojanja mogućnosti preprodaje, često dolazi do promjene vlasnika dionice, zato što se, s obzirom na zadovoljavajuću likvidnost tržišta njegovi sudionici često odlučuju na kupoprodaju.²

2.1 DIONIČKO DRUŠTVO

Dioničko društvo je trgovačko društvo kapitala čiji članovi (dioničari) sudjeluju sa svojim ulozima u temeljnome kapitalu društva podijeljenom na dionice. Iako u dioničkim društvima najčešće dionice ima veći broj dioničara, sukladno hrvatskim propisima dioničko društvo može osnovati i samo jedna jedina osoba, tj. društvo može uvijek imati i samo jednog dioničara. Dioničko društvo je pravna osoba, status pravne osobe stječe upisom u sudski registar, a gubi se brisanjem iz njega. Prije upisa društva u sudski registar postoji predpoduzeće (Ceronja i Petrović, 2018, str. 80).

Dioničko društvo je međunarodno vrlo značajan, a u pojedinim državama i prevladavajući oblik organizacije gospodarskih subjekata. Osnivanje poduzeća u obliku dioničkog društva

² Gregurek, M. (2018). Skripta Financijska tržišta, str.75-76.

prikladno je za prikupljanje novčanih sredstava većeg iznosa i za velike projekte. Izdavanje dionica koristi se i iz razloga kada poduzeće počinje raditi i potrebno mu je pribaviti kapital koji mu sam osnivač ne može osigurati, treba dodatno investirati u proizvodnu opremu, za potrebe istraživanja i razvoja, želi se proširiti na nova tržišta ili ući u novi posao i sl. S više novca poduzeće može povećati investicijska ulaganja i tako postati profitabilnije u budućnosti. Poduzeće izdaje nove dionice koje bivši ili novi dioničari mogu kupiti za određenu cijenu koju odredi tvrtka. Ukoliko je cijena odgovarajuća, poduzeće može prodati sve dionice i tako nabaviti novac za nove poslove. Dioničari, zauzvrat, mogu zaraditi dividende, raspodjelu dobiti na temelju svojih dionica te povrat na svoje ulaganje ukoliko poraste cijena dionica. Treba naglasiti kako pri kupnji dionica određene tvrtke nema nikakvih jamstava. Neke tvrtke isplaćuju dividende, ali mnoge ne isplaćuju dividende. Bitno je istaknuti da tvrtke nemaju obvezu isplate dividendi, pa i ako su prethodno to radile mogu u bilo kojem trenutku promijeniti tu odluku. Ukoliko poduzeće ne isplati dividende, dioničari mogu zaraditi kroz porast cijene dionica na tržištu.

Biti dioničar poduzeća ne znači ujedno i imati utjecaj na njegovo dnevno poslovanje. Jedini način na koji kao dioničar možete utjecati na poslovanje je sudjelovanje u izboru Upravnog odbora na Skupštini dioničkog društva. Najčešći je slučaj da svaka dionica nosi sa sobom jedan glas. Uprava poduzeća ima zadatak da podigne vrijednost iste za svoje dioničare. Ako se vrijednost ne poveća, dioničari imaju pravo na Skupštini izglasati promjenu uprave. Uglavnom pojedini dioničari nisu ni zainteresirani za upravljanjem poduzeća. Dioničarima je ponajviše bitno da imaju pravo na dio kapitala i dobiti.

Sukladno ponudi i potražnji mijenjanju se cijene dionica. Dioničari nastoje ostvariti dobit predviđajući smjer kretanja cijene dionice. Dioničarima se dobit poduzeća isplaćuje u obliku dividenda. Pravo na kapital je jedino bitan u slučaju da poduzeće uđe u stečajni postupak, u postupku kojem će dioničarima biti isplaćen dio vrijednosti koji ostane nakon isplate dugovanja poduzeća.³

2.2 DIONICE

³ InfoTrend. (2020). O burzi i dionicama. Preuzeto s <http://www.infotrend.hr/clanak/2008/11/o-burzi-i-dionicama,24,633.html> (31.10.2020.)

Dionica (eng. stock) je vrijednosni papir koji predstavlja vlasništvo nad dijelom poduzeća. S obzirom na činjenicu da se dionica odnosi na vlasnički udio u poduzeću, ona osigurava i pravo na dio dobiti poduzeća. Ako poduzeće posluje s dobiti, onda njezini dioničari uživaju u beneficijama koje im ta dobit donosi. S druge strane, ukoliko poduzeće ima određene financijske probleme, vlasnici obveznica prije će dobiti povrat duga nego li se bilo što isplati dioničarima. U tom kontekstu se može i mora govoriti o rizičnosti dionica s potencijalnim većim prinosima (Mankiw, 2006). Također, dionica je vrijednosni papir, odnosno pismena isprava ili elektronski zapis koja svojim vlasnicima daje točno utvrđena prava i obveze, kao što je primjerice pravo na stjecanje dividende i pravo na odlučivanje u organima društva. Izdavanjem dionica na tržištu od ulagača se prikupljaju novčana sredstva neophodna za financiranje poslovanja i razvoja. Kupovinom dionica osoba postaje suvlasnikom društva čije je dionice kupila, stoga se dionice i zovu vlasničkim papirima (Cingula, Grabovac i Miletić, 2000).

Dionica je vrijednosni papir kojim uplatitelj dokazuje svoj ulog u temeljni kapital dioničkog društva. Dionica je dokaz vlasništva nad dijelom trgovačkog društva koje je registrirano kao dioničko društvo.⁴

Zbroj nominalnih iznosa svih dionica koje je izdalo neko dioničko društvo mora odgovarati njegovu temeljnom kapitalu. Nominalni iznos dionice ne treba izjednačavati s njezinom vrijednošću na tržištu, koja ovisi o ponudi i potražnji, poslovnim rezultatima dioničkoga društva, općim gospodarskim kretanjima, itd.

Dionica je kao vrijednosni papir, ustvari, isprava o dionici.

Dijelovi isprave o dionici su:

- a) plašt; sadrži detaljnije oznake kojima se dionica individualizira.
- b) kuponski arak; služi za naplatu dividende.
- c) talon; na temelju talona imatelj dionice ostvaruje pravo na nove kuponske arke.

Isprave o dionicama ne moraju se nužno izdavati. U navedenom slučaju dionice se izdaju u nematerijaliziranom obliku i evidentiraju elektronskim zapisom. Dionica može glasiti na ime i na donositelja. Dionica na ime prenosi se indosamentom ili ustupom (cesijom), a dionica na donositelja predajom (tradicijom). Ako nisu izdane isprave o dionicama, dionice se mogu

⁴ Erste banka.(2020). Dionice. Preuzeto s <https://www.erstebank.hr/hr/poslovni-klijenti/financijska-trzista/vrijednosni-papiri/dionice> (08.12.2020.)

prenositi samo ustupom. Prava iz dionice u pravilu ovise o ulogu dioničara u dioničko društvo:

- a) upravljačka prava (npr. pravo glasa u glavnoj skupštini).
- b) imovinska prava (npr. pravo na dividendu).

Još jedna veoma važna osobina dionice je ograničena odgovornost dioničara. Dioničar nije osobno odgovoran za postupke tvrtke. U praksi to znači da bez obzira što se dogodi, najveća vrijednost koju dioničar može izgubiti jest iznos kojeg je platio za svoje dionice.⁵

U prošlosti, dionice su bile izdavane u papirnatom obliku kao dionički certifikati, najčešće umjetnički obrađeni, te su predstavljali dokaz vlasništva. U današnjem digitalnom vremenu, dioničar neće u stvarnosti nikada vidjeti dionički certifikat već će ovlaštena brokerska kuća voditi evidenciju elektronski. Postupak je takav iz razloga lakšeg trgovanja dionicama. Ovlaštena brokerska kuća otvara posebne račune za čuvanje dionica klijenata, i oni su u svakom trenutku odvojeni od poslovanja brokerske kuće. To znači da (čak i u najcrnjem scenariju) ukoliko brokerska kuća koju je pojedinac izabrao za trgovanje propadne, dionice ostaju sigurne.⁶

2.2.1 VRSTE DIONICA

Dionice se mogu razlikovati po sadržaju prava koje daju, a sve dionice koje daju ista prava čine rod dionica. Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima (ZDT čl. 167.) izričito predviđa mogućnost postojanja redovnih i povlaštenih dionica.⁷

1. Redovne dionice

Redovne dionice predstavljaju vrstu vrijednosnih papira koje društvo prve izdaje, a u slučaju stečaja zadnje povlači. Redovne dionice predstavljaju vlasnički udio u društvu; od svih izdanih vrijednosnih papira one imaju najniže pravo prvenstva na zaradu i imovinu. Mogućnost da će dioničar koji posjeduje redovne dionice dobiti ikakav povrat sredstava u slučaju stečaja je minimalna. Međutim, redovne dionice imaju neograničen broj mogućnosti

⁵ HrvatskaEnciklopedija (2020). *Dionica*. Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15291> (18.10.2020.)

⁶ InfoTrend (2020). *O burzi i dionicama*. Preuzeto s <http://www.infotrend.hr/clanak/2008/11/o-burzi-i-dionicama,24,633.html> (18.10.2020.)

⁷ Zakon o trgovačkim društvima, pročišćeni tekst zakona NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, na snazi od 20.04.2019. preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima> (30.10.2020.)

plaćanja dividendi i povećanje cijene. Nasuprot njima, obveznice i preferencijalne dionice nose ugovorenu fiksnu kamatu ili dividendu što nije slučaj kod redovnih dionica. Stoga je neminovno kako je ulagačev rizik kod redovnih dionica viši nego kod bilo kojih drugih vrijednosnih papira koje društvo izdaje. Upravo zbog rizika investitori se ne odlučuju na ulaganje u redovne dionice, osim ukoliko ne nude stopu povrata koja je dovoljno visoka da potakne ulagača na prihvaćanje mogućeg gubitka.⁸

2. Povlaštene dionice

Povlaštene dionice svojim imateljima daju neka povlaštena imovinska prava u odnosu na imatelje redovnih dionica (uvjet je da društvo posluje s dobitkom, jer ako dobiti nema neće se moći isplatiti ni dividenda).

Povlaštena dionica može biti:

- a) kumulativna – daje imatelju pravo naplate kumuliranih neisplaćenih dividendi prije njihove isplate imateljima redovnih dionica.
- b) participativna - daje imatelju pravo da pored određene dividende određene u fiksnom iznosu ili postotku (minimalna dividenda), naplati dividendu koja pripada imateljima redovnih dionica.

Povlaštene dionice bez prava glasa zapravo predstavljaju iznimku od pravila da izdavanje dionica koje ne daju pravo glasa nije dopušteno. Svrha izdavanja takvih dionica jest u tome što veliki dio dioničara nije zainteresiran za vođenje poslova, zbog čega ih smatraju kao uloženi novac na koji žele redovito primati dobit. Dionice bez prava glasa mogu biti samo povlaštene ali njihov ukupni normalni iznos ne smije prijeći polovicu iznosa temeljnog kapitala (Ćesić, 2007).

2.2.2 EMISIJA DIONICA

Emisija dionica u svakoj je zemlji propisana Zakonom o vrijednosnim papirima i pod državnom je kontrolom i nadzorom. Sastoji se od tri faze:

1. pripremne radnje – uprava poduzeća polazi od ideje da može osigurati dugoročne izvore kapitala za financiranje tekućih ili razvojnih potreba poduzeća emisijom dionica, što valja ekonomski, tehnički i pravno elaborirati, po visini vrijednosti imovine, kapitala i obveza te imidža poduzeća (ukupne vrijednosti poduzeća). Uprava poduzeća donosi prethodnu odluku o vrsti, broju i vrijednosti te emitiranju dionica.

⁸ Ibid.

2. objavljivanje emisije – odvija se temeljem odluke vlasnika tj. skupštine dioničkog društva.

3. plasman dionica kupcima – prodaja dionica kupcima.

Svakoj emisiji dionica prethodi izrada ekonomskog elaborata, tiskanje dionica, savjetodavne usluge i sl., a te aktivnosti izazivaju troškove koje poduzeće mora platiti. Prije samog objavljivanja emisije dionica, uprava poduzeća mora sve prijaviti mjerodavnom državnom organu za kontrolu poslovanja vrijednosnim papirima (Agencija za kontrolu financijskih usluga), što je propisano Zakonom o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima.⁹ Podatci i informacije koje se objavljuju dostavljaju se Agenciji i propisani su Zakonom i aktima Agencije. Izdavatelj dionica podnosi zahtjev za odobrenje prospekta vrijednosnih papira, kojemu prilaže prospekt i odluku uprave poduzeća o izdavanju dionica.

Prospekt je javni poziv na upis i/ili kupnju dionica koji mora sadržavati sve informacije neophodne da ulagač može stvoriti realnu sliku o imovini, kapitalu i obvezama, poslovnom rezultatu, financijskom položaju i perspektivama poduzeća izdavatelja dionica te svojim pravima temeljem vlasništva nad dionicama.

Zakonom¹⁰ je propisan obvezni sadržaj prospekta:

- podatci o dionicama, upisu i uplati dionica,
- o izdavatelju vrijednosnih papira,
- predmetu poslovanja izdavatelja,
- o imovini kapitalu i obvezama, poslovnim rezultatima i financijskom položaju izdavatelja za posljednje tri godine,
- podatke o odgovornim osobama izdavatelja.

Komisija za vrijednosne papire odobrava prospekt prije njegova objavljivanja. Istodobno s prospektom objavljuje se i javna ponuda za pribavljanje dionica na koje se prospekt odnosi. To izaziva troškove prijave emisije, kotacije dionica na burzi, promocije i propagandne emisije, distribucije dionica i sl.

Nominalna vrijednost dionice je vrijednost otisnuta na dionici. Ona označava udio u dioničkom društvu, posebno u uvjetima likvidacije. Postoje dionice bez nominalne

⁹ Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_12_107_1768.html (02.11.2020.)

¹⁰ Ibid.

vrijednosti, ali zakonodavstva zabranjuju izdavanje takvih dionica i zahtijevaju da im se u poslovnim knjigama definira vrijednost – stated value, koja zamjenjuje nominalnu.

Knjigovodstvena vrijednost dionice izračunava se u slučaju postojanja nominalne vrijednosti, dodavanjem rezervi po jednoj dionici na nominalnu vrijednost ili, ako ona ne postoji, dijeljenjem kapitala i rezervi poduzeća s brojem dionica.

Prodajna cijena dionice određena je time koliko je kupac voljan platiti za nju, a i po kojoj ju je cijeni prodavatelj spreman prodati. Ako se te dvije cijene poklapaju, ostvariti će se kupoprodajna transakcija. Ako se potražnja za određenom vrstom dionica poveća, njihova će cijena porasti, i obrnuto. Cijena dionice oblikuje se putem tržišnog mehanizma ponude i potražnje.

Tržišna vrijednost dionice ostvaruje se na slobodnom tržištu. To je cijena po kojoj se vrši kupoprodaja i ona ovisi o odnosu ponude i potražnje za određenim dionicama. Na tržišnu vrijednost utječu brojni čimbenici: očekivana zarada koju će poduzeće ostvariti u budućnosti, djelatnost poduzeća, ukupno makroekonomsko okruženje u zemlji itd. (Orsag, 1997).

2.3 SUDIONICI TRŽIŠTA KAPITALA

Na tržištu kapitala sučeljava se veliki broj sudionika koji formiraju ponudu i potražnju (Mishkin i Eakins, 2015). Sudionici tržišta kapitala su ulagači (investitori) i korisnici kapitala. Investitori imaju višak financijskih sredstava i ulažu ta sredstva s ciljem ostvarenja zarade, dok korisnici kapitala, s druge strane, imaju nedostatak financijskih sredstava, stoga vrše emisiju vrijednosnih papira u koje ulažu investitori.

Najveći korisnici tržišta kapitala su samostalne vlade, poduzeća i nadnacionalna tijela kao što su Svjetska banka ili Europska investicijska banka. Primarni uzajmljivači emitiraju dionice koje izravno ili preko institucionalnih investitora kupuju uglavnom domaćinstva i pojedinci kao nosioci viškova financijske štednje.

U indirektnom sustavu financiranja vrijednosnice kupuju ili kredite odobravaju financijski posrednici – posebice institucionalni investitori. Osim nabrojanih sudionika na tržištu kapitala sudjeluju i investicijske banke, brokersko-dealerske (BID) tvrtke, ustanove kreditnog rejtinga, regulatorne i nadzorne ustanove (Leko, 2004, str. 97).

Ostali sudionici na tržištu kapitala su korisnici kapitala (izdavatelji vrijednosnih papira koji prikupljaju kapital za proširenje svojih djelatnosti), posrednici (banke, burze i ostale financijske institucije) te država. Ono što karakterizira tržište kapitala u svojoj je biti mogućnost prikupljanja svježih novčanih sredstava potrebnih za ekspanziju poslovanja dioničkih društava te ostalih subjekata koji nisu dionička društva (država, lokalna samouprava).

Tu su također i ulagači ili vlasnici vrijednosnih papira, burze kao mjesta spajanja ponude i potražnje te organiziranog trgovanja vrijednosnim papirima, posrednici (brokeri) koji po nalogu vlasnika vrijednosnih papira trguju tim papirima, investicijski fondovi koji upravljaju velikom imovinom koja se sastoji od raznih vrijednosnih papira, depozitarne institucije preko kojih se obavlja prijeboj i namira vrijednosnih papira te neovisne institucije koje se bave reguliranjem i nadzorom tržišta kapitala. Postoji cijela farma ulagača na takvom tržištu, gdje njihovo ponašanje uspoređujemo sa karakterističnim ponašanjima pojedinih životinja, pa tako imamo:

- Bikovi – hrabri i žestoki ulagači, koji ulažu velike svote novca očekujući velike dobitke; preuzimaju velike rizike, pa su samim time i u većoj opasnosti od većih gubitaka; zaradu traže na rastućim tržištima
- Medvjedi – obrazovani, dobro informirani te oprezni ulagači na promjenjivim tržištima, gdje su usmjereni na laki plijen, a ne na teško dohvatljive ciljeve; djeluju tromo, ali su zapravo vrlo brzi i spretni
- Prašćići – inteligentni, ali vrlo pohlepni ulagači, pa često ispadnu naivni i nepromišljeni, jer znaju uložiti u dionice koje donose gubitke; ne odlučuju se za prodaju, jer stalno očekuju porast cijene, te teško priznaju gubitke
- Nostalglični tužni psići – žale za prodanim dionicama i propuštenim zaradama koje su mogli ostvariti da nisu prodali, a svoje dionice prodaju već pri prvim znakovima usporavanja rasta cijena
- Nojevi – iracionalni, njihovi potezi su najčudniji jer igraju na puku sreću; ne priznaju ni najočitiije informacije, te stvaraju zbrku na tržištu
- Ovce – nemaju vlastitu strategiju ulaganja, podložni su sugestijama drugih, pa makar bile i loše, stoga najčešće gube na tržištu

- Kokoši – ulažu vrlo rijetko, samo onda kad su sigurni u zaradu; boje se da će sve izgubiti; ukoliko ostvare i minimalnu zaradu vole se hvaliti dobrim odlukama i odabirom
- Cvrčci – stalno se hvale zaradom, i žale ako pogriješe; naporni su za okolinu govorenjem o svojim ulagačkim potezima
- Mravi – vrijedni i uporni ulagači, vrijedno prate informacije sa tržišta, a kupuju i prodaju dionice marljivo skupljajući male dobitke u kratkom roku; ne riskiraju i igraju na sigurno
- Žirafe – gledaju na visoke ulagačke multiplikatore u budućnosti; nađu jeftine dionice očekujući da će im jako porasti cijena za nekoliko godina
- Slonovi – ulažu velike svote novca, utječu na kretanje cijena i stabilnost dionica te postavljaju nove tržišne uvjete; natječu se samo sa drugim slonovima, dok mali ulagači djeluju nemoćno i nevažno kraj njih
- Lisice – lukavo prikupljaju informacije iz raznih izvora, u strogoj tajnosti povlače poteze, a o svojoj zaradi i gubicima ne govore, ne razmeću se novcem, a djeluju individualno
- Vukovi – razvijaju strategiju ulaganja u svom uskom krugu ulagača, jer djeluju udruženim snagama, kao čopor; strpljivo proganjaju svoj plijen, najčešće ovce; utječu na kretanje cijena dionica, stvarajući privid željenog događaja

Tržište bikova je tržište u kojem sve raste, rastu cijene dionica, rastu očekivanja, raste broj novih velikih ulagača. Takvo tržište je prenapuhano kao balončići od sapunice, a cijene dionica su nerealne, zato što ne odražavaju pravo realno stanje tvrtke. Takvo tržište ne može dugo opstati, pa se počinje rušiti, cijene dionica padaju te ulagači u panici prodaju dionice, ne razmišljajući da takva rasprodaja samo daljnje ubrzava pad dionica. Ako dođe do pada cijena veći od 20%, smatra se da nastupa tržište medvjeda. Tržište medvjeda je situacija kada padaju cijene većine dionica, dolazi do recesije i krize u cijelom gospodarstvu. Na takvom tržištu vlada depresija i pesimizam, a gubici su veliki. Manji kratkotrajni pad tržišta naziva se tržište medvjedića, a veliki dugotrajni pad naziva se tržište grizlija (Belak i Alijanović Barać, 2008).

Djelovanje institucija na tržištu kapitala uređeno je državnim zakonima, ali i internim pravilima samih ustanova koje djeluju na tržištu. Postoje ustanove nad kojima država ima neposredan nadzor te može izravno utjecati na njihov rad. Takva je komisija za vrijednosne papire, bez obzira što ona samostalno djeluje u skladu sa zakonima i svojim ovlaštenjima.

Država postavlja njena predsjednika te je on odgovoran za svoj rad onome tko ga imenuje (u Hrvatskoj Sabor, a u Americi Predsjednik države). Sekundarna tržišta razlikuju se, ne samo od zemlje do zemlje, već su različito organizirana i različite "živosti" za svaku vrstu financijskih institucija. Transakcije se obavljaju u bankama ("burzice", brokerski odjeli), na burzama vrijednosnica, na tzv. OTC (over-the-counter) tržištima i "iz ruke u ruku". Najčešći su predmet razmatranja burze vrijednosnica, jer su najorganiziranije i institucionalni oblik sekundarnog tržišta. Na njoj mogu trgovati samo članovi burze koji trguju prema specifičnom skupu pravila i regulacije (Leko, 2004).

2.4 BURZE ZA VRIJEDNOSNE PAPIRE

Burza je stalno i organizirano tržište na kojem se redovito trguje tipiziranim robama prema standardnim oznakama, uslugama, vrijednosnim papirima i novcem. Postoje burze roba, usluga, novca i deviza te vrijednosnica. Uloga burze je pribavljanje kapitala za poduzeća, mobiliziranje štednje za ulaganja, olakšavanje rasta tvrtki, podjela dobiti, korporativno upravljanje, barometar ekonomije. Povijest „burze“ se prati od 12.stoljeća kad su francuski „brokeri“ počeli trgovati sa poljoprivrednim dugom i državnim obveznicama. Prva službena burza stvorena je 1602. godine u Amsterdamu. Do ranih godina 18. stoljeća bile su potpuno operativne burze u Francuskoj i Engleskoj, SAD slijedi u kasnijem dijelu stoljeća (Gregurek, 2018). Tržišta vrijednosnica su mnogo širi pojam od burze i mogu pokrivati nekoliko različitih burzi kroz više zemalja. Isto tako treba upozoriti da glede borbe i otimanja današnjih suvremenih svjetskih burzi da dobiju nove poslove i što više različitih tipova transakcija, često se događa da pod krovom jedne burze egzistira i nekoliko dijelova različitih tržišta. Primjerice, Burza u New Yorku (NYSE - New York Stock Exchange) ima listane i obveznice i dionice te tako pokriva dva tržišta: dionička (equity Markets) i tržišta obveznica (Bond Markets), kao i druga tržišta. Međutim, čak niti ta, inače najveća i najznačajnija svjetska burza ne pokriva sama niti jedno cijelo tržište (Cvjetičanin, 2004). Burza vrijednosnica je organizirano i centralizirano fizičko mjesto trgovanja dionicama i obveznicama na kojem članovi burze trguju prema specifičnom skupu pravila i regulacije i to kao posrednici (brokeri) ili za vlastiti račun (dealeri, traderi).

Burza je udruženje registriranih članova i na njoj mogu trgovati samo članovi burze koji na njoj imaju jedno ili više uplaćenih mjesta („seat“). Zadatak burze je osigurati infrastrukturu i trgovanje na njoj uvrštenim (listiranim) vrijednosnicama. Prije uvrštavanja na listu vrijednosnica kojima se trguje na burzi, emitent vrijednosnice dužan je podnijeti burzi dokaze

o ispunjavanju uvjeta za uvrštavanje (podaci o iznosu godišnje dobiti, broj dionica ponuđenih javnosti, broj krupnih dioničara, iznos neto aktive, minimalna tržišna vrijednost, minimalni broj vlasnika po 100 dionica i sl.) Za uvrštavanja tvrtke moraju prihvatiti visoke standarde zaštite investitora, podnositi periodična i godišnja izvješća, organizirati skupove dioničara, iznositi financijske informacije u javnost. Iako se na burzama prema posebnim pravilima danas omogućava i trgovanje neuvrštenim dionicama. Najveći promet na sekundarnom tržištu ostvaruje se preko burzovnog tržišta. Pri tome se na burzi najviše trguje običnim dionicama, obveznicama, a ponešto i preferencijalnim dionicama.

Njujorška burza (NYSE) u svijetu je najpoznatija i najveća od svih organiziranih burzi. Američko tržište je poznato kao najveće na svijetu, no važnost dioničkih tržišta izvan SAD-a iz dana u dan raste i postaje pravi konkurent američkom. Događalo se da vrijednost dionica trgovanih u Japanu premaši vrijednost trgovanja u SAD-u. Došlo je i do internacionalizacije financijskih tržišta, pa američki ulagači često traže prigodu za ulaganje u inozemstvu, a i stranci postaju važni ulagači u SAD-u. Manje poznata američka burza AMEX je smještena isto u New Yorku, jer ima obično dionice manjih tvrtki koje su od nacionalnog interesa. Organizirana je po sustavu da je broker na parketu stručnjak, stvaratelj tržišta, kao i NYSE. Značaj u SAD-u ima i Sustav kotacija nacionalnog udruženja trgovaca vrijednosnim papirima NASDAQ, o kojem je bilo riječi u poglavlju OTC.

London Stock Exchange (LSE) je još jedna od najvećih i najstarijih svjetskih burzi, a za nju se može reći da je u odnosu na sve ostale svjetske burze najviše internacionalna, sa tvrtkama iz više od 70 zemalja. Burza je osnovana 1698. godine, a počeci dioničarstva u Velikoj Britaniji datiraju još iz 1553. godine kada je osnovano prvo dioničko društvo u svijetu, Muscovy Company. Tijekom 2007. godine, LSE se povezala s talijanskom burzom (Borsa Italiana) čime je stvoreno vodeće europsko tržište dionica, a iste je godine Londonska burza sklopila savez i s Tokijskom burzom s ciljem konkurentske utrke za konsolidacijom vodećih svjetskih burzi.¹¹ Londonska burza ima preko 5.000 članova. Broj članova burze nije fiksni, za razliku od NYSE. Burza u Londonu omogućuje i da njeni članovi budu društva u stranom vlasništvu. Od članova se očekuju visoki standardi ponašanja, pa se biraju ponovno svake godine. Ako član burze nije u mogućnosti izvršiti svoje obveze, to se javno priopći i time prestaje njegovo članstvo na burzi. Takav postupak se naziva „hammering“ ili štemanje i

¹¹ Preuzeto s <https://www.londonstockexchange.com/> (16.11.2020.)

na burzi je ekvivalent za bankrot. Članovi LSE se dijele na brokere i jobere. Broker je agent za kupnju ili prodaju vrijednosnih papira za račun svog klijenta, te daje savjete i ponekad upravlja portfeljem svoga klijenta. Joberi posluju samo s brokerima i drugim joberima, te su specijalizirani za jednu ili više vrsta vrijednosnih papira. Prosječni dnevni promet na Londonskoj burzi je na razini godišnjeg prometa na Zagrebačkoj burzi, pa je tako u lipnju 2012. godine iznosio 5 i pol milijardi £.¹²

Tokyo Stock Exchange je treća od najvećih burzi na svijetu. Trgovanje na Tokijskoj burzi započelo je 1878. godine. Američki utjecaj prodro je u poslovanje TSE nakon Drugog svjetskog rata u doba okupacije Japana, što se kasnije odrazilo na njezinu organizaciju i zakonsku regulativu. Tokijska burza je u 2007. godini objavila sklapanje strateškog saveza s Njujorškom burzom, a spoj najveće američke i najveće azijske burze omogućio je financijske transakcije između te dvije zemlje.

Pored službene burze postoje burze unutar i burze izvan burze. NASDAQ u SAD-u i SEAQ u Britaniji su primjer burze izvan službene burze koje su zakonski priznate.

Burze unutar službenih burzi često se nazivaju drugom, trećom i četvrtom burzom, pri čemu se pod ovim nazivima u pojedinim zemljama misli na različite sadržaje. Pod drugom i trećom burzom u Italiji se smatra "Ristreto" i "Terzo mercato", a u Njemačkoj "Geregelter Freiferkehr" i "Telefonverkehr". U SAD-u se pod drugom burzom misli na Amex koji je nastao na uglu ulica William i Beaver, gdje su "curbstone" brokeri trgovali špekulativnim vrijednosnicama manje poznatih kompanija kojima se nisu htjeli baviti članovi tadašnje NYSE. To je bilo drugo tržište i zvalo se "Curb", a danas Amex. Pod trećim tržištem u SAD-u podrazumijeva se OTC, a u Europi nešto drugo, što ukazuje na nepreciznost ovih pojmova od zemlje do zemlje (Lovrinović, 1997). U tablici 1 prikazano je dvadeset najvećih svjetskih burzi metodom usporedbe tržišne kapitalizacije, godina osnutka burze te broj javnih kompanija.

¹² Preuzeto s <https://www.londonstockexchange.com/> (16.11.2020.)

Tablica 1. Najveće svjetske burze

	Burze	Tržišna kapitalizacija (milijarde \$)	Godina osnutka	Broj javnih kompanija
1.	New York Stock Exchange	28.5	1792	2400
2.	NASDAQ	10.8	1971	3156
3.	Tokyo Stock Exchange	5.1	1878	3753
4.	Shanghai Stock Exchange	4.9	1866	1599
5.	Euronext	4.82	2000	992
6.	London Stock Exchange	4.59	1698	1989
7.	Hong Kong Stock Exchange	4.23	1891	2466
8.	Shenzhen Stock Exchange	3.28	1990	2214
9.	Toronto Stock Exchange	3.0	1852	1572
10.	Bombay Stock Exchange	2.19	1875	5620
11.	National Stock Exchange of India	2.1	1992	1790
12.	Australian Securities Exchange	1.6	2006	2029
13.	Frankfurt Stock Exchange	1.56	1993	3769
14.	SIX Swiss Exchange	1.5	1850	250
15.	Korean Exchange	1.46	2005	2283
16.	Nasdaq Nordic	1.37	2008	385
17.	Taiwan Stock Exchange	966	1962	955
18.	Brasil Bolsa Balcao Exchange	938	1890	368
19.	Johannesburg Stock Exchange	894	1887	341
20.	Madrid Stock Exchange	764	1831	175

Izvor: Finance yahoo (https://finance.yahoo.com/news/20-largest-stock-exchanges-world-175549152.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLnNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAFvhBYeks1WK--ZG1xI9ZPQ2yEWdXvP2UMhNGO8oj4t3piwK_d1oX3i87Log9-tCBjDvrhBhjGaGy4jMTV8mBp6W3_fwOst-5gUQ1erAuaMmv6D1t3Boe7gy5fM45v7S8JQgbVjIH-n_JRg5BOqTXVlaFqXUT7uZl_QX7PKIVr4)

2.5 BROKERI

Broker je pojedinac koji za proviziju izvršava naloge klijenata, a dokaz o njihovoj osposobljenosti jest položen ispit za brokera koji se provodi u organizaciji i pod nadzorom

Komisije za vrijednosne papire (Cingula, Klamčar, 2003). Broker je u pravilu specijaliziran za određenu vrstu vrijednosnica i nužno mora biti registriran kod burze. Broker je također osoba koju je Komisija za vrijednosne papire ovlastila za trgovinu vrijednosnim papirima. Brokери rade u brokerskim kućama ili bankama (društvima ovlaštenim za poslovanje vrijednosnim papirima). Broker kupuje i prodaje vrijednosne papire na temelju naloga klijenta i za tu uslugu zaračunava određenu proviziju.

Brokери sami ne sklapaju kupoprodajne ugovore već dovode u vezu nuditelja i zainteresiranog kupca na tržištu određene robe. Brokери spadaju u posebnu klasu stručnjaka koji izvanredno poznaju robu i uvjete prodaje na tržištu, što je dovoljno jamstvo da će nabavljena roba odgovarati danom nalogu i kvalitetom i cijenom. Naloga što ih za izvršenje posredničkog posla nalogodavac daje brokeru, potonji mora potpuno izvršavati, bilo da je riječ o običnoj nabavi ili prodaji robe na tržištu, ili o povjerenim poslovima na robnoj burzi, međunarodnoj ili drugoj aukciji, ili o kupoprodaji vrijednosnih papira na burzama efekata. Za svoje usluge broker naplaćuje proviziju, koju obračunava od ugovorene vrijednosti predmeta kupoprodaje. Uobičajeno je da svaka od ugovorenih strana koje je broker povezo plaća polovicu njegove provizije (Andrijanić, 1998).

Brokerske kuće, članice Burze su povezane posebnim telekomunikacijskim vezama sa sjedištem Burze i unose naloga za kupnju ili prodaju izravno iz svojih ureda, te zaključuju transakcije s ostalim brokerima. Svi brokери članovi imaju pristup trgovinskom sustavu u realnom vremenu (bez vremenskog kašnjenja/pomaka) kako bi bili u jednakom položaju glede istodobnog primanja informacija o trenutačnoj ponudi vrijednosnih papira.¹³

Pojedinac koji želi trgovati na burzi u SAD, a ima račun, mora kontaktirati svog brokera. Broker kontaktira dileru za određeni vrijednosni papir, koji vodi transakciju. Za razliku od NYSE-a i AMEX-a, struktura dileru i brokera u NASDAQ-u čini to tržište dogovornim (tj. kotacije nekoliko dileru obično se dobivaju prije provođenja transakcije). Nakon primitka naloga za trgovinu, diler će pomoću NASDAQ-ove elektroničke komunikacijske mreže (ECN) pronaći dilere koji daju unutarnje kotacije-najnižu potražnju i najvišu ponudu. Diler može tražiti kotacije od svakog stvaratelja tržišta na burzi. Diler koji je pokrenuo trgovinu stupit će u vezu s dilerom koji je ponudio najbolju cijenu i izvršiti nalog. Diler će tada

¹³Zagrebačka burza. (n.d.). *O Zagrebačkoj burzi: Povijest*. Preuzeto s <https://zse.hr/hr/povijest/266> (10.11.2020.)

potvrditi transakciju s investitorom brokerom i klijentu će biti zaračunata kotacija plus provizija za brokerske usluge.

Kao i trgovanje razmjenom, online (internet) usluge trgovanja sada omogućavaju investitorima izravno trgovanje s dilerima vrijednosnih papira bez potrebe za osobnim brokerom. Bitno je znati je li nalog izvršni ili limitiran. Ako nalozi nemaju svoju protustavku npr. postoji kupac, ali nema prodavača ili obrnuto, predstavljaju tzv. limitirane naloge. Limitirani nalozi mogu biti izvršeni samo po specifičnoj ili od nje, povoljnijoj cijeni. Kada ovo ograničenje stigne do brokera na podiju, on ga često ne može odmah izvršiti. Tada broker na podiju prenosi račun na službenog brokera tzv. Order Book Official. Zatim, on ubacuje račun u računalo, zajedno s ostalim računima istog tipa, što omogućava da se nalog izvrši kada se dostigne limit cijena.

Realizaciju dobivenog naloga broker na podiju ostvaruje preko "market makera", koji predstavlja osobu koja kotira tj. sučeljava ponudu i potražnju i tako formira cijenu opcije. On kotira cijenu ponude (bid price), koja predstavlja cijenu po kojoj je "market maker" spreman kupiti opciju, i cijenu potražnje (ask price) tj. cijenu po kojoj je on spreman prodati. Ask cijena je, naravno, veća od bid cijene i njihova razlika se zove bid-ask spread. Postojanje "market makera" omogućuje da se kupovne i prodajne narudžbe uvijek mogu izvršiti po određenoj cijeni, bez kašnjenja. Ukoliko broker na podiju prihvati tako formiranu cijenu i druge postavljene uvjete od strane "market makera", transakcija se smatra realiziranom, a opcijski posao zaključenim.

Brokerska provizija (engl. brokerage, broker's commission, njem. Maklergebühr, Courtage) je naknada koju broker (burzovni posrednik) dobiva za obavljenju transakciju. Iz te provizije broker namiruje sve troškove koji su povezani uz izvršenje naloga, tj. plaća proviziju burzi, eventualni najam specijalista kod ograničenog naloga, te troškove prijenosa i dostave vrijednosnih papira. Ta provizija može biti određena pravilima burze, ili je svaka brokerska kuća definira u pregovorima s klijentima.

Na New York Stock Exchange provizija je bila fiksirana na 1%, sve do 1. svibnja 1975. Tada je brokerima dopušteno da ugovaraju tarife s klijentima. Na Londonskoj burzi tek se 27. listopada 1986. odstupilo od fiksne provizije. Proviziju plaća korisnik usluge na nominalnu vrijednost obavljene transakcije, bez obzira na stvarne troškove koje je broker imao za

izvršenje naloga. Brokerska provizija vrlo je značajan faktor u burzovnoj špekulaciji, budući da bitno smanjuje rentabilnost špekulacije u odnosu na strategiju “kupi i drži”.

Ako se želi trgovati na organiziranom tržištu kakvo je Zagrebačka burza, trgovanje će biti moguće isto tako samo uz posredovanje brokerske kuće. Brokери su trgovci koji se javljaju isključivo u ulozi posrednika između prodavatelja i kupaca vrijednosnica, a za svoju uslugu naplaćuju proviziju. Prilikom odabira brokera jako je bitno da li je ta brokerska kuća član Zagrebačke burze. To nam jamči da su stručno osposobljeni za trgovanje vrijednosnim papirima, te od njih možemo dobiti informacije o stanju na tržištu, kretanju cijena dionica i dr. Za taj svoj posao brokeri će zaračunati proviziju svaki puta kad kupujemo ili prodajemo, a ona se obično kreće od 0,5 do 2,5% vrijednosti dionica. Od te provizije financira se poslovanje, istraživanja i analize brokerskih kuća. Da bi se trgovalo preko brokerske kuće potrebno je ispuniti nalog koji govori o cijenama i broju dionica.

Nakon otvaranja naloga brokerska kuća priključena na sustav elektroničkog poslovanja NASDAQ OMX X-Stream, dionice može odmah ponuditi elektroničkim putem. Brokerske kuće pomažu pri uknjižbi vlasništva nad dionicama. Dokazivanje vlasništva nad dionicama ostvaruje se ugovorom o kupnji dionica ili privremenicom. Neke brokerske kuće pružaju usluge vođenja portfelja za dioničare.

Brokeri i dileri javljaju se na tržištu kao specijalisti za prodaju i kupnju vrijednosnica. Glavna uloga dilera je da stvore tržište za vrijednosnice tržišta novca održavanjem zaliha iz kojih se može stalno kupovati ili prodavati.¹⁴

¹⁴ Gregurek, M. (2018). Skripta Financijska tržišta, str.112-113.

3. BURZOVNI INDEKSI

Burzovni indeksi predstavljaju instrumente koji pokazuju skupno kretanje vrijednosnih papira na određenom tržištu. Njime se na poprilično jednostavan način nastoji ocijeniti kretanje pojedinog tržišta. Indeksi se mogu izračunavati pomoću svih vrijednosnih papira ili na temelju određenog broja vrijednosnica za koje je utvrđeno da predstavljaju cijelo tržište. Burzovni se indeksi formiraju tako da kompanija važnija za određeno tržište ima veću težinu u indeksu. Njihova pouzdanost proizlazi iz činjenice da cijene vrijednosnih papira imaju tendenciju istovremenog rasta ili pada. Burzovni indeks moguće je promatrati kao određenu portfelj strategiju budući da je sastavljen od portfelja odabranih vrijednosnih papira (Blažić, 1998).

Burzovni indeksi imaju više mogućnosti upotrebe:

1. mogućnost usporednih mjerenja stanja i kretanja, odnosno ostvarenih povrata i rizika tržišta u promatranom vremenskom periodu. Primarna mogućnost se odnosi na usporedna mjerenja ostvarenih povrata i rizika tržišta u specifično promatranom vremenskom periodu,
2. predstavljaju podlogu za ulaganja indeksnih fondova, odnosno za kreiranje indeksnih fondova. Mogu se koristiti kao podloga za indeksne fondove, čija je svrha praćenje kretanja određenog burzovnog indeksa tijekom vremena. U većini slučajeva riječ je o dioničkim indeksnim fondovima,
3. izvor benchmarka radi ocjene uspjeha upravljanja portfeljima vrijednosnih papira. Glavna pretpostavka, kod proučavanja performanse portfelja je da bi svaki investitor, u slučaju nasumično odabranih dionica i obveznica na tržištu, mogao ocijeniti ostvarene prinose, prilagođene riziku, u odnosu na pripadajući burzovni indeks. Drugim riječima, burzovni indeks može poslužiti kao mjerilo prilikom ocjene poslovne uspješnosti portfolio menadžera,
4. parametar koji zagovarateljima tehničke analize služi u donošenju investicijskih odluka. Riječ je o teoriji koja analizira prethodnu uspješnost tržišta prateći aktivnost grafikona kretanja cijena, obujma, promjena prosjeka i statistike različitih ishoda koja ima cilj predvidjeti buduća kretanja istog indeksa¹⁵
5. omogućuje matematički izračun sistematskog rizika (bete) metodom korelacije. Riječ je o relativnoj mjeri rizika koja pokazuje osjetljivost promjene prinosa tržišnog portfelja.¹⁶ Drugim

¹⁵Capital.com. (n.d.). *Tehnička analiza*. Preuzeto s <https://capital.com/hr/tehnicka-analiza-definicija> (30.10.2020.)

¹⁶ Deković, Ž., Žaja, J. i Smiljčić, I. (2017) *Rizik i financijski menadžment*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176763> (25.10.2020.)

riječima, indeksi mogu poslužiti za izračun osjetljivosti kretanja prinosa pojedine vrijednosnice u odnosu na isti indeks,

6. istraživanje faktora koji imaju utjecaj na cjelokupno tržište. Riječ je korištenju burzovnih indeksa u svrhu istraživanja povijesnih utjecaja raznih događaja na cijelo tržište. Može biti riječ o političkim događajima, ekonomskim, prirodnim katastrofama kao što je primjerice aktualna pandemija Covid-19, za koje se želi istražiti razina utjecaja na promjenu vrijednosti određenog tržišta.

Burzovni indeksi su pokazatelji stanja na burzovnim tržištima. Koncipirani su tako da mjere i izvješćuju o promjenama vrijednosti izabраниh grupa vrijednosnica koje su reprezentativne za cijelo tržište ili za neki njegov dio. Te stvari mogu biti roba široke potrošnje (kao kod indeksa potrošačkih cijena), ili mogu biti dionice, kao u burzovnim indeksima.

Neki burzovni indeksi odražavaju samo uzak dio ukupnog tržišta (izražavajući prosječnu cijenu dionica 30 najkvalitetnijih korporacija) dok drugi nastoje reflektirati cijelo tržište, izražavajući prosjek većine dionica koje na njemu kotiraju. Neki pak obuhvaćaju dionice jedne grane ili sektora (kao indeksi komunalnih poduzeća ili rudarskih kompanija). Indeks je koristan način da se vidi koliko se, i u kojem smjeru, cijene općenito kreću tijekom vremena a odražavaju i kretanja nacionalnog i međunarodnog privrednog, političkog, socijalnog okruženja i događanja. Objavljuju se kontinuirano tijekom svakog dana burzovnog poslovanja u sklopu informacijskih sustava burzi te u sredstvima javnog priopćavanja.

U burzovni indeks se ne može izravno ulagati jer je on mjerilo vrijednosti, a ne stvarna imovina. Međutim, može se ulagati u indeksne fondove koji „prate” određeni indeks. Ulagači također mogu koristiti burzovne indekse kao alat za procjenu ukupne uspješnosti tržišta ili relativne uspješnosti određene dionice.

Neki su burzovni indeksi globalni, poput S&P Global 100 i oni prate uspješnost velikih multinacionalnih tvrtki u različitim regijama. Drugi prate određenu regiju, kao primjerice FTSE Developed Asia Pacific indeks. Pored toga postoje i nacionalni indeksi, poput FTSE 100 ili Dow koji prate samo tvrtke uvrštene u određenoj državi.

Postoje indeksi koji se temelje na dionicama uvrštenim na pojedinoj burzi, kao što je NASDAQ-100, a postoje i indeksi koji se temelje na više burzi, poput Euronext 100. Postoje i specijalizirani indeksi koji prate samo trgovačka društva u okviru pojedine gospodarske grane, poput nekretnina, transportnih djelatnosti, energetike, IT tvrtki, rudarskih poduzeća.

Burzovni indeksi pokazuju promjenu u cijenama dionica od kojih se sam indeks sastoji. Radi jednostavnosti objašnjavanja uzet ćemo primjer u kojem ćemo promatrati dionice četiri poduzeća (A, B, C i D) te od njih kreirati indeks dionica ABCD. Recimo da su cijene dionica poduzeća u 2018. godini ostvarila iduće rezultate:

Poduzeće A: 120 kuna

Poduzeće B: 90 kuna

Poduzeće C: 100 kuna

Poduzeće D: 150 kuna

Ukupno: 460 kuna

Od navedenih cijena kreirat ćemo indeks ABCD koji će za ukupnu cijenu dionica 460 kuna imati vrijednost 100. U 2019. godini cijene dionica poduzeća ostvaruju sljedeće rezultate:

Poduzeće A: 101 kuna

Poduzeće B: 88 kuna

Poduzeće C: 112 kuna

Poduzeće D: 125 kuna

Ukupno: 426 kuna

Kako su dionice kroz godinu dana ostvarile gubitak na cijeni od 7,39% tako će vrijednost indeksa u 2019. godini biti $100 - 7,39 = 92,61$.

Prosjek iskazuje aritmetičku sredinu grupe cijena (vrijednosnica), a indeks je prosjek u odnosu na ranije utvrđenu baznu tržišnu vrijednost. Kako su indeksi rezultat stalnih promjena cijena izabranih vrijednosnica, oni upućuju na tendenciju kretanja cijena na cijeloj burzi ili u određenom segmentu trgovanja.¹⁷

¹⁷Franičević, K. (2016). *Burzovni indeksi*. Preuzeto s <http://finance.hr/tournament/burzovni-indeksi/> (18.11.2020.)

3.1 DOW JONES INDEKS

Dow Jones indeks ili preciznije Dow Jones Industrial Average (DJIA, "Dow 30," ili često samo "the Dow") prvi je indeks koji se koristi na burzi te jedan od nekoliko indeksa američke elektroničke burze dionica NYSE sa sjedištem u New Yorku. Povijesni rast Dow Jones indeksa uočljiv je na Grafikonu 1. Navedeni indeks stvorio je Charles Dow, urednik *Wall Street Journala* i osnivač *Dow Jones & Company*. Dow je stvorio indeks kako bi se moglo mjeriti tržišno kretanje industrijske komponente na američkoj burzi dionica. To je najstariji tržišni indeks u SAD koji i danas postoji. Za razliku od ostalih dioničkih indeksa koji se temelje na tržišnoj kapitalizaciji, Dow Jones je cjenovni indeks što znači da na kretanje vrijednosti indeksa najveći utjecaj imaju dionice sa višom cijenom.

Kada je prvi put objavljen 26. svibnja 1896. godine, indeks je stajao na 40.94 bodova i računao se kao obični prosjek, sa zbrajanjem cijena komponenata i dijeljenjem s brojem dionica. Mnoge od najvećih pomaka cijene Dowa su se dogodile rano u njegovoj povijesti dok se tek stvarala moderna industrijska ekonomija. Indeks je dosegao najnižu vrijednost od 28.48 bodova za vrijeme ljeta 1896. godine a najveću vrijednost u povijest je dosegno ovih dana. Indeks je prvotno imao tek dvanaest sastavnica. Kao što je prikazano u tablici 2, nekad dominantni telekomunikacijski sektor danas je spao na najmanji udio u indeksu dok je udio tehnološkog sektora taj koji trenutno gospodari indeksom sa udjelom od 32%.¹⁸

Glavna prednost Dow Jones indeksa je njegov zasluženi autoritet. To je najstariji indeks na svijetu i uspješno je prošao test vremena. Glavni nedostatak Dow Jones indeksa je taj što u njegovom sastavu ima samo 30 tvrtki (tvrtke uključene u indeks su takozvane blue-chip tvrtke). U 19. stoljeću to je bilo više nego dovoljno, ali danas te tvrtke ne mogu odražavati cjelokupno američko gospodarstvo, jer postoji oko deset tisuća tvrtki koje mogu utjecati na financijsko tržište i stanje izvještaja o burzi. Sve se više analitičara radije usredotočuje na indekse koji uključuju veći broj tvrtki, na primjer S&P 500 (broj tvrtki odražava se u nazivu). Također, indeks ne uzima u obzir veličinu poduzeća, često rast cijene dionica velike tvrtke

¹⁸Hrportfolio. (2017). *Kvartalni pregled tržišta kapitala – osvrt na Dow Jones (DJIA) indeks*. Preuzeto s <https://hrportfolio.hr/analize/view-vijest-kvartalni-pregled-trzista-kapitala--osvrt-na-dow-jones-djia-indeks-49603> (18.11.2020.)

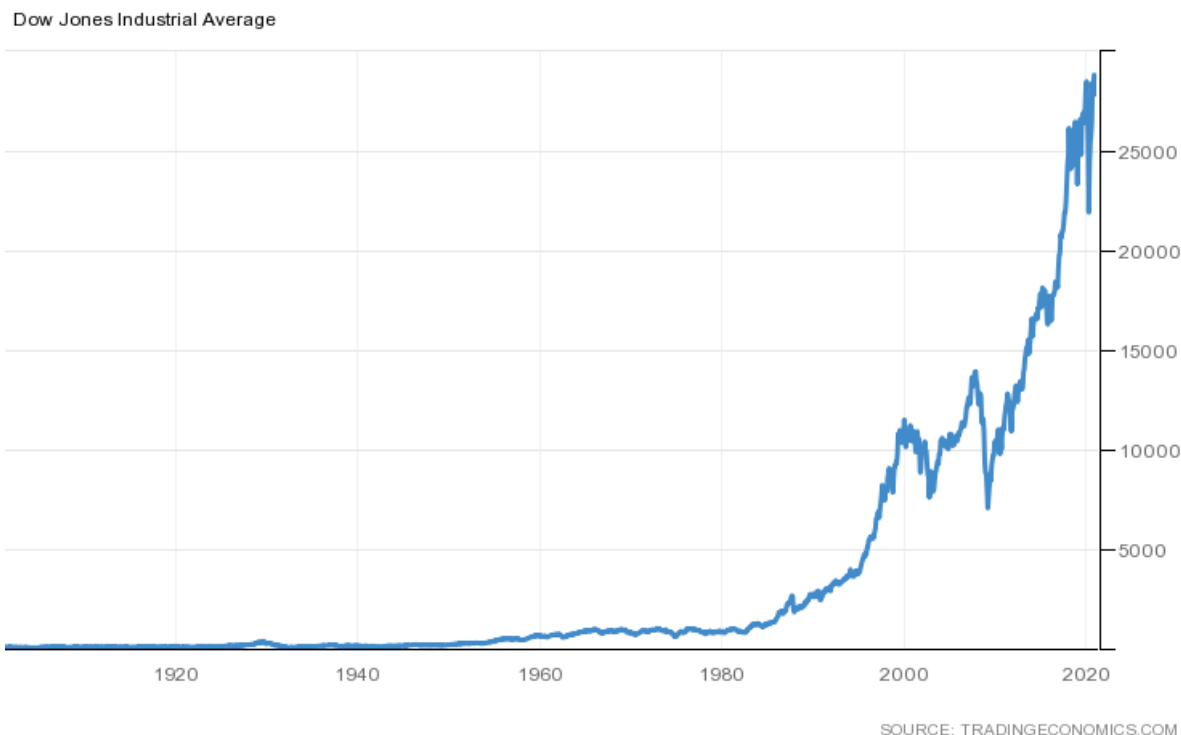
skriva pad cijena manjih. Dow se ne izračunava pomoću ponderiranog aritmetičkog prosjeka i ne predstavlja tržišnu kapitalizaciju tvrtki u sastavu (kao npr. S&P 500).¹⁹

Tablica 2. Sastavnice Dow Jones indeksa

Simbol dionice	Kompanija	Područje djelatnosti
AXP	American Express Co	Financijske usluge
AMGN	Amgen Inc	Farmaceutska industrija
AAPL	Apple Inc	Informacijske tehnologije
BA	Boeing Co	Zrakoplovstvo i obrana
CAT	Caterpillar Inc	Građevinarstvo i rudarstvo
CSCO	Cisco Systems Inc	Informacijske tehnologije
CVX	Chevron Corp	Naftna industrija
DOW	Dow Inc.	
GS	Goldman Sachs Group Inc	Financijske usluge
HD	Home Depot Inc	Maloprodaja
HON	Honeywell International Inc	Konglomerat
IBM	International Business Machines Corp	Informacijske tehnologije
INTC	Intel Corp	Informacijske tehnologije
JNJ	Johnson & Johnson	Farmaceutska industrija
KO	Coca-Cola Co	Prehrambena industrija
JPM	JPMorgan Chase & Co	Financijske usluge
MCD	McDonald's Corp	Prehrambena industrija
MMM	3M Co	Konglomerat
MRK	Merck & Co Inc	Farmaceutska industrija
MSFT	Microsoft Corp	Informacijske tehnologije
NKE	Nike Inc	Sportska oprema i odjeća
PG	Procter & Gamble Co	Roba široke potrošnje
TRV	Travelers Companies Inc	Financijske usluge
UNH	UnitedHealth Group Inc	Zdravstvena industrija
CRM	Salesforce.Com Inc	Informacijske tehnologije
VZ	Verizon Communications Inc	Telekomunikacije
V	Visa Inc	Financijske usluge
WBA	Walgreens Boots Alliance Inc	Maloprodaja
WMT	Walmart Inc	Maloprodaja
DIS	Walt Disney Co	Zabava

Izvor: investopedia.com (<https://www.investopedia.com/terms/d/djia.asp>)

¹⁹ Ibid.

Grafikon 1. Povijest Dow Jones indeksa

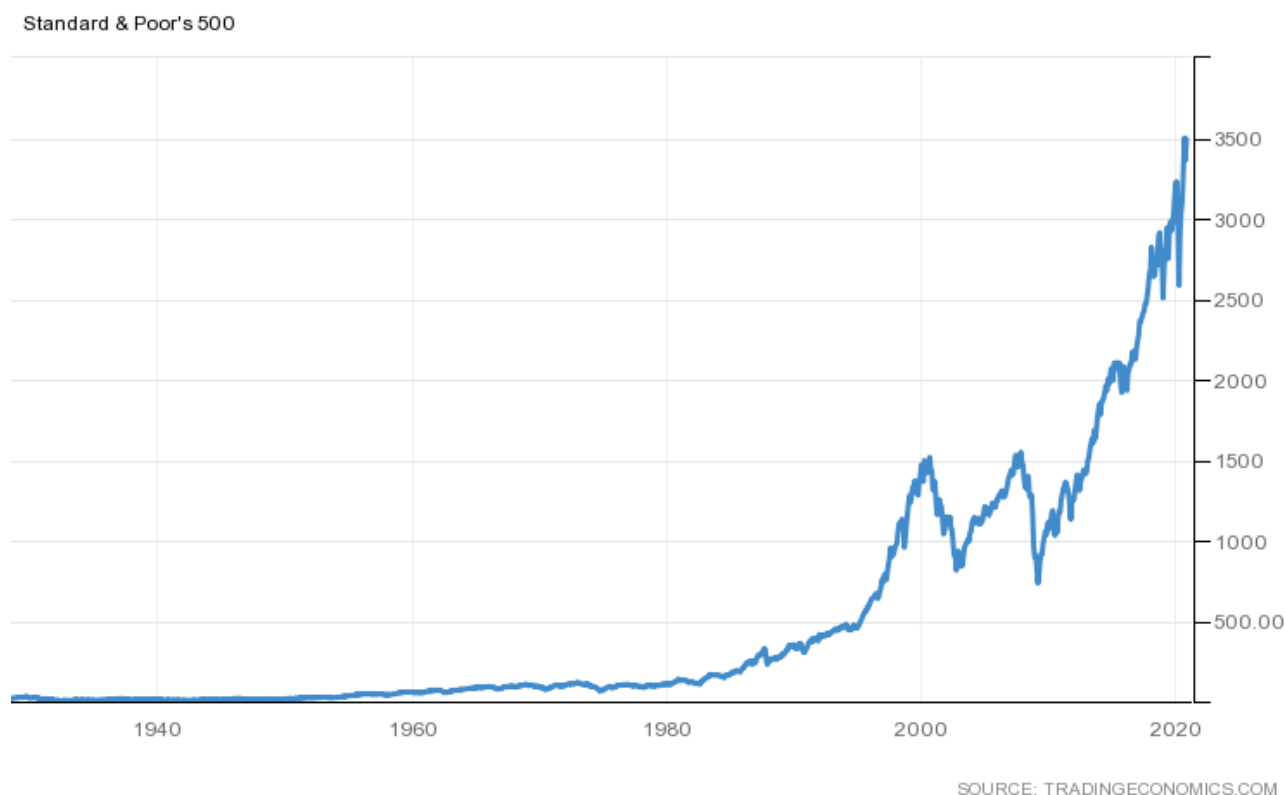
Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/united-states/stock-market>)

3.2. S&P 500 INDEKS

S&P 500 burzovni je indeks na njujorškim burzama vrijednosnih papira NYSE i NASDAQ. Na Grafikonu 2 vidljiv je povijesni rast navedenog indeksa. S&P 500 indeks dio je širih indeksa S&P 1500 i S&P Global 1200. Jedan je od 7 glavnih indeksa burza vrijednosnih papira u SAD-u. Uveden je 1923. godine te je pratio 90 dionica, 1957. godine je povećan na 500 dionica. Održava ga i kreira američka tvrtka za financijske usluge i izvještavanje Standard & Poor's. Indeks objedinjava 500 tržišno najvrjednijih dioničkih društava čijim se dionicama u SAD-u aktivno trguje. Obuhvaća uglavnom dionice kompanija sa sjedištem u SAD-u, iako nekoliko kompanija koje kotiraju nisu iz SAD-a. Nakon Dow Jones indeksa ovom indeksu posvećuje se najviše pažnje u praćenju kretanja na burzama vrijednosnih papira u SAD-u, ali i šire.

Na temelju podataka koje pruža S&P 500 od njegova postanka pa do danas investirano je na stotine milijardi američkih dolara. Udio svake kompanije u indeksu ovisi o njenoj tržišnoj kapitalizaciji (broj izdanih dionica x tržišna cijena dionica). Ovom logikom velike kompanije s visokom tržišnom kapitalizacijom imaju značajan udio u indeksu.

Nekoliko investicijskih fondova čak nudi ulaganja koja u potpunosti preslikavaju S&P 500 indeks, naravno, u manjim vrijednostima, ali u istim proporcijama.²⁰

Grafikon 2. Povijest S&P 500 indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/spx:ind>)

3.3 NASDAQ 100 INDEKS

Nasdaq je sastavljen od 100 najvećih nefinancijskih trgovačkih društava izlistanih na širem Nasdaq tržištu. Povijesni rast NASDAQ 100 indeksa je prikazan na Grafikonu 3.

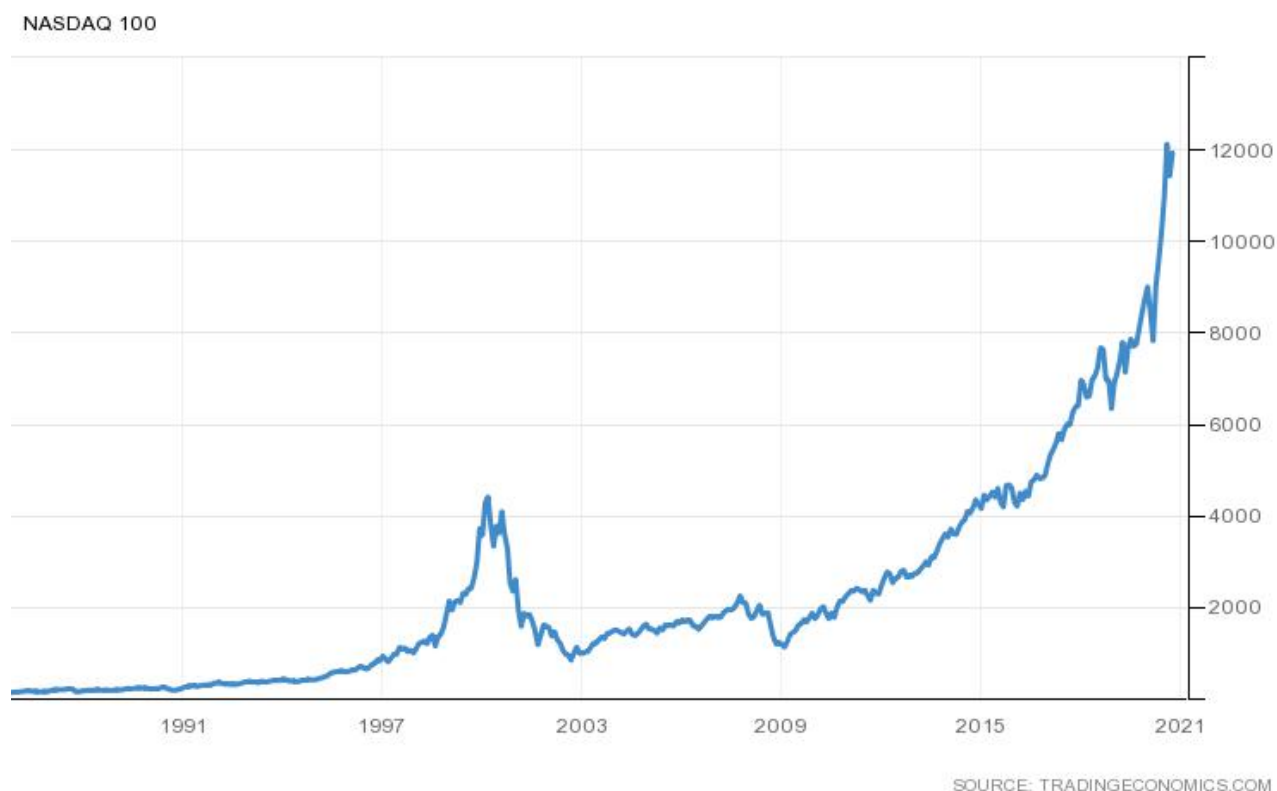
Veliki dio indeksa pokriva tehnološki sektor (54%), sljedeći najveći sektor su potrošačke usluge koje predstavljaju tvrtke poput lanaca restorana, trgovaca i putničkih usluga. Te dionice čine gotovo četvrtinu težine indeksa zahvaljujući kontinuiranom rastu maloprodajnog diva Amazona (AMZN). Indeks zaokružuju zdravstvo, industrija i telekomunikacije. Sadrži

²⁰ Wikipedija (2020). *Burzovni indeksi*. Preuzeto s: https://hr.wikipedia.org/wiki/S&P_500 (08.12.2020.)

kako američke, tako i strane tvrtke (27 zemalja). Raznolikost tvrtki uključenih u Nasdaq 100 pomogla je postići snažne povrate u posljednja dva desetljeća.²¹

Nasdaq je tijekom godina uspostavio niz strogih standarda koje tvrtke moraju zadovoljiti prije nego što budu uključene u indeks. Ti standardi uključuju sljedeće:

- 1) izlistan isključivo na Nasdaq-u
- 2) minimalno tri mjeseca izlistan na Američkom tržištu
- 3) prosječni dnevni volumen trgovanja min. 200.000 dionica
- 4) dostaviti aktualne tromjesečne i godišnje izvještaje
- 5) ne biti u stečajnom postupku.

Grafikon 3. Povijest NASDAQ 100 indeksa

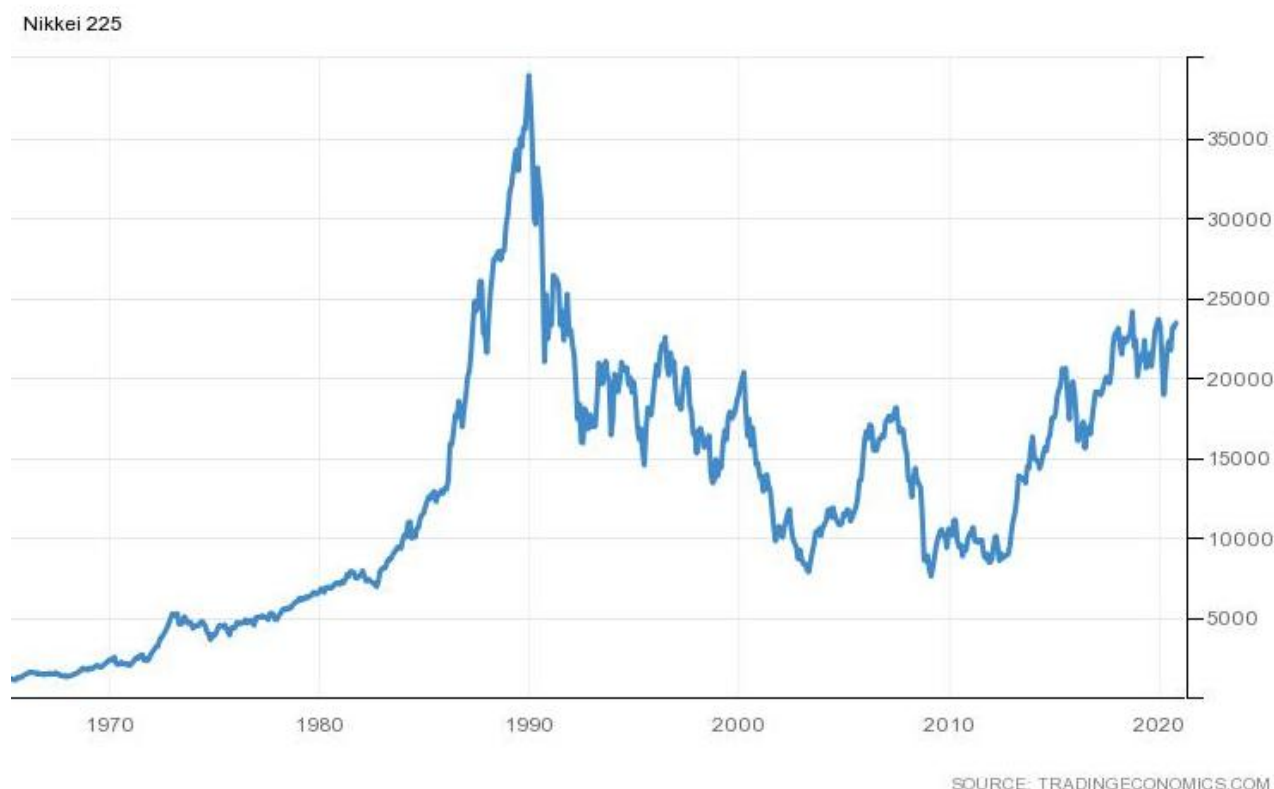
Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/ndx:ind>)

²¹ Preuzeto s <https://www.investopedia.com/> (05.11.2020.)

3.4 NIKKEI 225 INDEKS

Indeks se izračunava od 1949. godine. Dobio je ime po Nihon Keizai Shimbunu. Obično se jednostavno naziva Nikkei te je vodeći indeks burze u Japanu. Nikkei je ekvivalentan indeksu Dow Jones Industrial Average (DJIA) u Sjedinjenim Američkim Državama. Prati 225 vodećih blue-chip kompanija koje kotiraju na Tokijskoj burzi iz niza industrija. To je cjenovno ponderirani indeks, što znači da dionice s višim cijenama imaju veći utjecaj na performanse indeksa od onih s nižom cijenom. Među najpoznatije tvrtke uključene u Nikkei indeks su Panasonic, Sony, Mazda, Honda, Toyota.

Kao i drugi indeksi, na njega utječu prirodne katastrofe, što je prikazano na Grafikonu 4. Tako je 15. ožujka 2011. godine, neposredno nakon razornog potresa na sjeveroistoku Tokija indeks pao za više od 10% u jednom danu. Nikkei je najstariji indeks dionica u Aziji.²² Njegov povijesni rast prikazan je na Grafikonu 4.

Grafikon 4. Povijest Nikkei 225 indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/japan/stock-market>)

²²Capital.com, (n.d.). *Why is the Nikkei 225 index important to traders?* Preuzeto s <https://capital.com/trade-japan> (21.10.2020.)

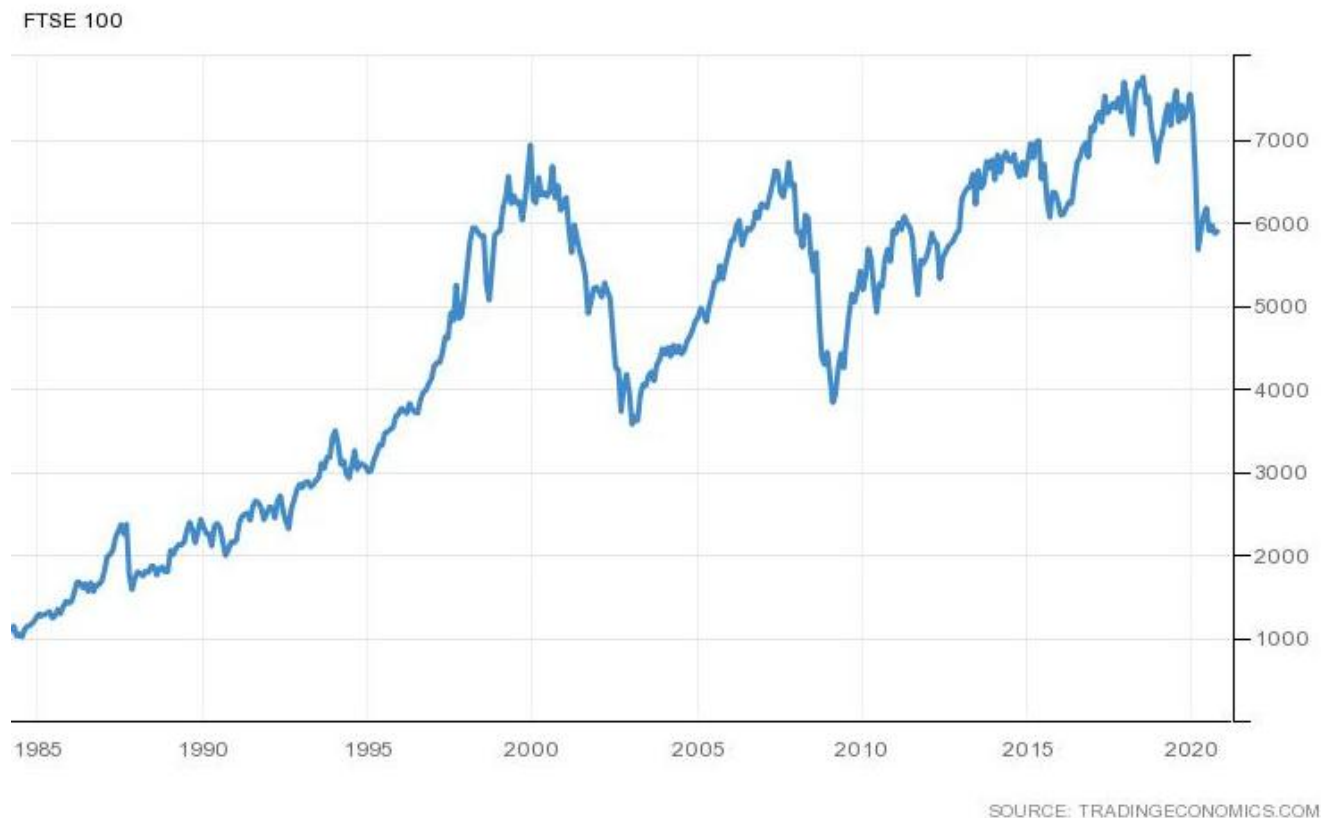
3.5 FTSE 100 INDEKS

FTSE 100 (Financial Times Stock Exchange) poznat pod nadimkom „Footsie“ burzovni je indeks koji se sastoji od 100 najvrjednijih kompanija čijim se dionicama trguje na londonskoj burzi vrijednosnih papira LSE. Osim FTSE 100 indeksa postoje još i drugi FTSE indeksi, poput FTSE 250 ili FTSE 350. Jedan je od glavnih svjetskih indeksa za praćenje cijena vrijednosnih papira i općenito situacije na burzama, a uveden je 3. siječnja 1984. godine. Kao prethodnik ovog indeksa može se smatrati indeks FT 30 koji je uveden 1935. godine, a danas više ne postoji. FTSE 100 indeks uveden je 3. srpnja 1984. godine a početna mu je vrijednost iznosila 1.000 bodova. Najviša vrijednost zatvaranja od 7.877,45 postignuta je 22. svibnja 2018. godine. Tijekom nedavne globalne gospodarske krize, u razdoblju do 2007. do 2010. godine, znatno je oslabio te se kretao oko 3.500 bodova. Na Grafikonu 5. prikazan je povijesni rast FTSE 100 indeksa.

Indeks održava FTSE Group, britanska tvrtka za financijske usluge u vlasništvu medijske kuće Financial Times (FT) i Londonske burze (LSE), pa otuda dolazi i ime; slova F i T spojena su sa slovima S i E, dok broj 100 označava da se radi o dionicama stotinu tvrtki, mada taj broj može neznatno odstupati. Primjerice, moguće je da neke kompanije izdaju na kotaciju po dvije klase dionica. Kompanije koje čine indeks određuju se kvartalno.

Cijene se izračunavaju putem ponderirane aritmetičke sredine, tako da veće tvrtke imaju veći utjecaj na konačnu vrijednost. Podaci o vrijednosti indeksa osvježavaju se svakih 15 sekundi. Indeksi poput FTSE 250 ili FTSE 350 prošireni su podaci indeksa FTSE 100, a obuhvaćaju 250 i 350 najvrjednijih kompanija. Međutim, kompanije koje se nalaze u sastavu FTSE 100 indeksa obuhvaćaju preko 80 posto ukupnog trgovanja na burzi.²³

²³ Young, J. (2019). *Financial Times Stock Exchange Group—FTSE*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/f/ftse.asp> (19.11.2020)

Grafikon 5. Povijest FTSE 100 indeksa

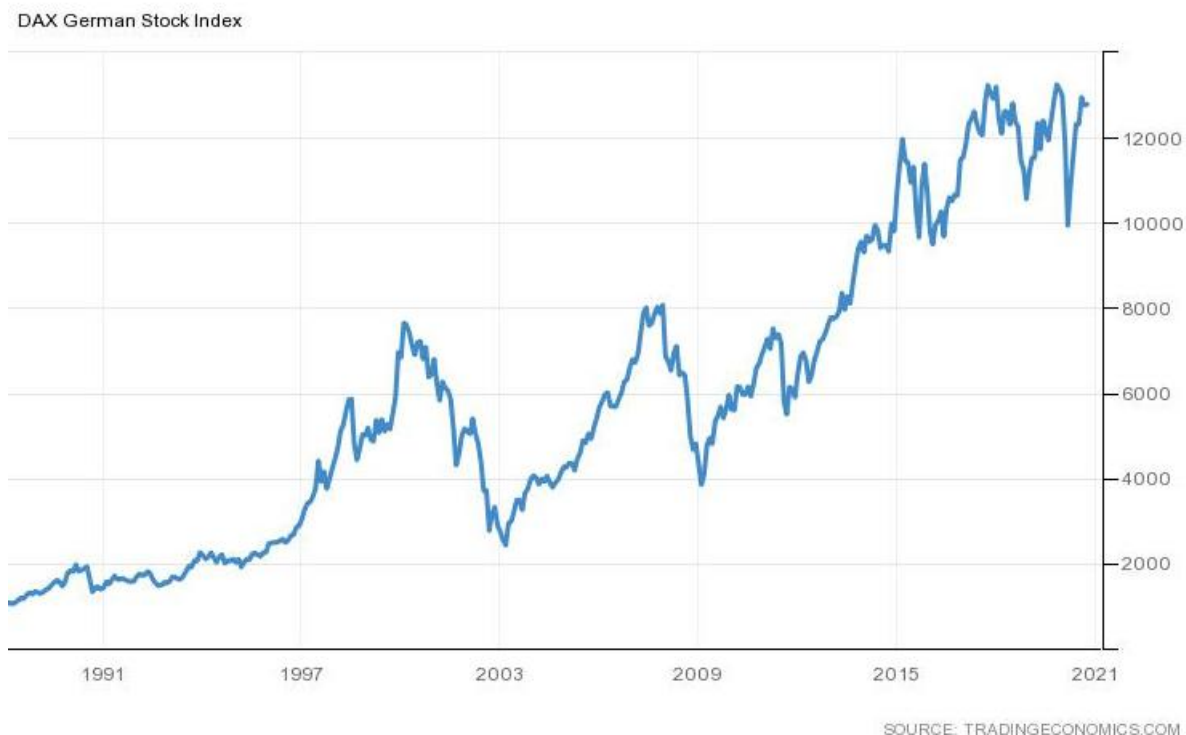
Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/united-kingdom/stock-market>)

3.6 DAX INDEKS

DAX (Deutscher Aktien Index, Njemački dionički indeks) burzovni je indeks na burzi vrijednosnih papira u Frankfurtu na Majni pokrenut 1987.godine koji čine njemačke Blue chip dionice 30 najvećih njemačkih kompanija (Adidas, BMW, SAP, Allianz, Siemens, Deutsche Telekom i drugi). Najvažniji je indeks na njemačkom tržištu dionica te je jedan od glavnih europskih indeksa vezanih za burze vrijednosnih papira. Indeks kreira subjekt Deutsche Börse (prevedeno na hrvatski: Njemačka burza), a podaci se izračunavaju putem trgovačkog sustava Xetra. Na Grafikonu 6.prikazan je povijesni rast DAX indeksa.

Indeks predstavlja oko 80 posto tržišne kapitalizacije dioničkih društava koja kotiraju na burzi u Njemačkoj.²⁴

²⁴ Capital.com (n.d.). DAX. Preuzeto s <https://capital.com/hr/dax-indeks-definicija> (19.11.2020.)

Grafikon 6. Povijest DAX indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/germany/stock-market>)

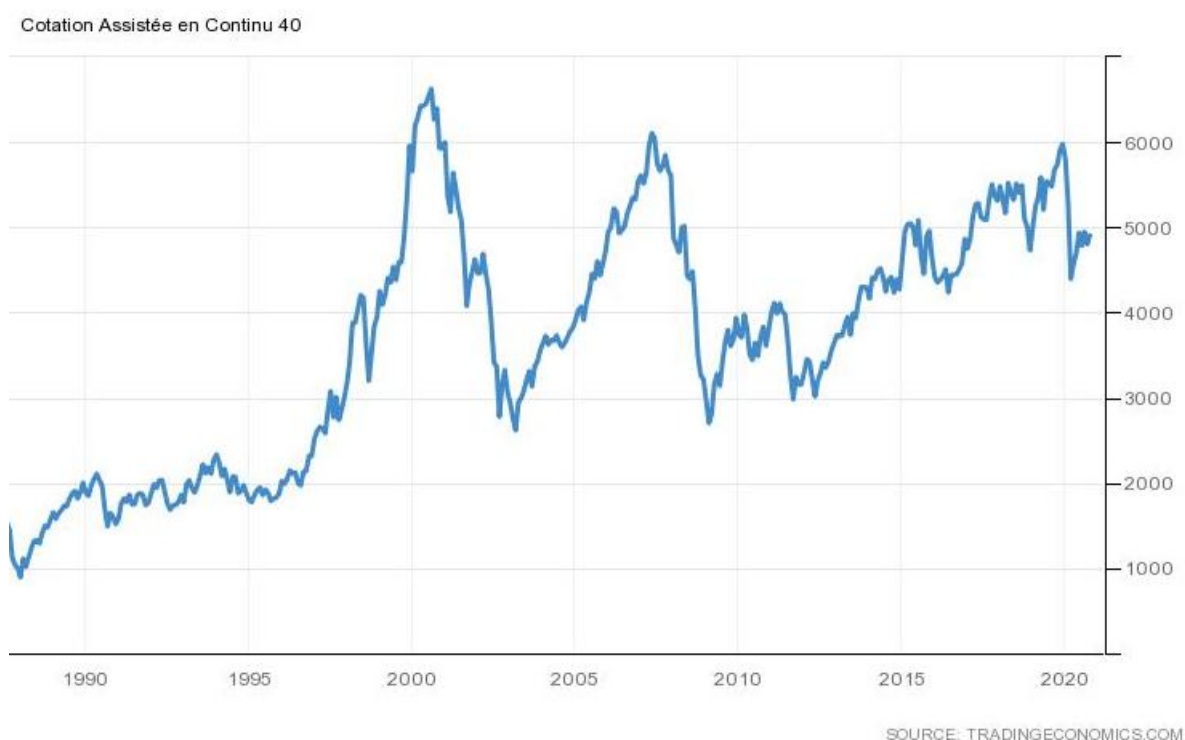
3.7 CAC 40 INDEKS

CAC 40 (*Cotation Assistée en Continu*) referentni je indeks Francuske burze. Indeks predstavlja mjeru ponderiranu kapitalizacijom 40 najznačajnijih dionica među 100 najvećih na Euronext Paris (nekadašnja Pariška burza). To je jedan od glavnih nacionalnih pokazatelja paneuropske burzovne grupe Euronext neposredno uz Briselski BEL20, Lisabonski PSI-20 i Amsterdam AEX.

Njegova osnovna vrijednost od 1.000 utvrđena je 1987.godine. Kao i na mnogim glavnim svjetskim burzama, najviši dosadašnji maksimum (6.922,33 boda) dosegnut je na vrhuncu dot-com balona u rujnu 2000.godine. Na Grafikonu 7. prikazan je povijesni rast CAC 40 indeksa.

Sastav indeksa CAC 40 pregledava tromjesečno neovisni upravni odbor indeksa (francuski: *Conseil Scientifique*). Iako se CAC 40 gotovo isključivo sastoji od tvrtki sa sjedištem u

Francuskoj, oko 45% dionica s popisa u vlasništvu je stranih ulagača, više nego bilo koji drugi glavni europski indeks. Njemački, japanski, američki i britanski investitori među najznačajnijim su vlasnicima dionica CAC 40. Ovaj veliki postotak rezultat je činjenice da su tvrtke CAC 40 više međunarodne ili multinacionalne od bilo kojeg drugog europskog tržišta. Tvrtke CAC 40 obavljaju preko dvije trećine svog posla i zapošljavaju preko dvije trećine svoje radne snage izvan Francuske. Neke od kompanija u CAC 40 indeksu: Airbus, LOreal, Michelin, Renault.²⁵

Grafikon 7. Povijest CAC 40 indeksa.

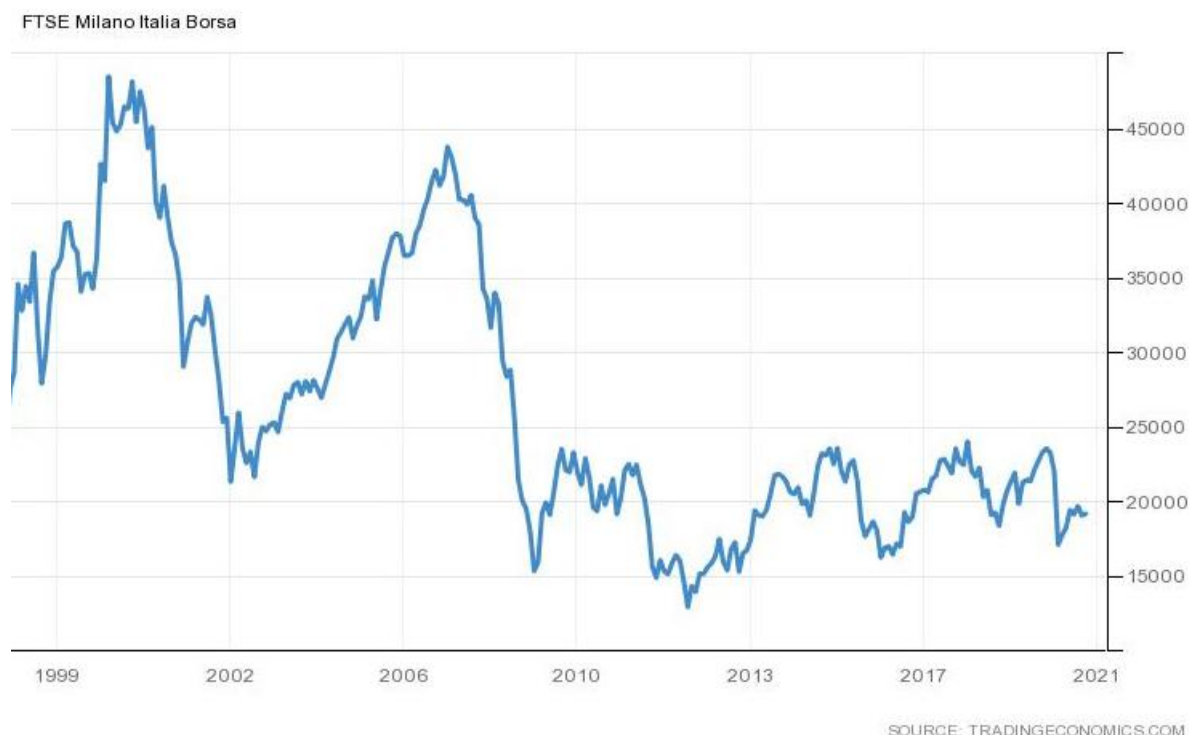
Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/france/stock-market>)

3.8 FTSE MIB 40 INDEKS

FTSE MIB (Financial Times Stock Exchange Milano Indice di Borsa) referenti je indeks Talijanske burze (sjedište u Milanu). Sastoji se od 40 dionica kojima se najviše trgovalo na burzi. Obuhvaća oko 80 posto domaće tržišne kapitalizacije. Indeks je nastao 1992. godine, u to je vrijeme bio poznat kao "COMIT 30" i imao je osnovnu vrijednost od 100 bodova.

²⁵Hayes, A. (2020). CAC 40. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/c/cac40.asp> (19.11.2020.)

Povijest FTSE MIB indeksa prikazan je na Grafikonu 8. Neke od kompanija u MIB indeksu: Ferrari, Fiat, Generali, UniCredit, Enel.²⁶

Grafikon 8. Povijest FTSE MIB 40 indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/italy/stock-market>)

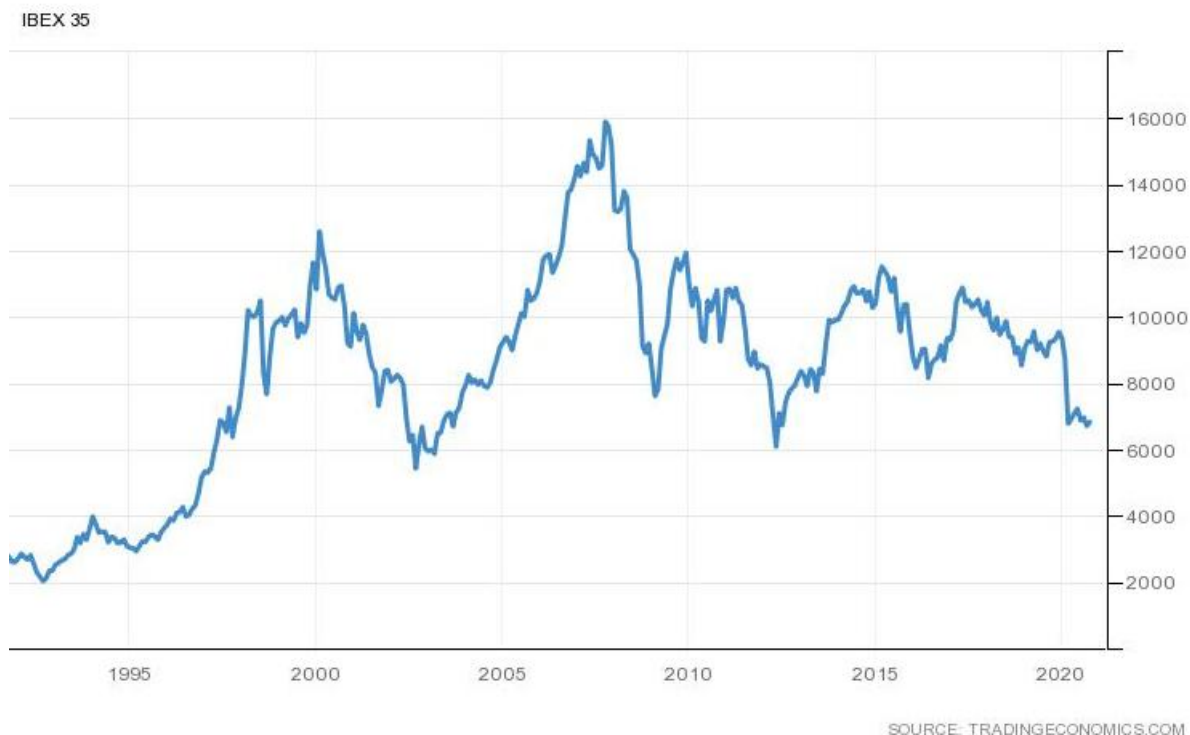
3.9 IBEX 35 INDEKS

IBEX 35 (Índice Bursátil Español) referentni je indeks kojim se trguje i prati učinak top 35 dionica uvrštenih na španjolsku burzu. Na Grafikonu 9. prikazana je povijest IBEX 35 indeksa.

Pokrenut 1992. godine, indeksom upravlja Sociedad de Bolsas, podružnica tvrtke Bolsas y Mercados Españoles (BME), tvrtka koja upravlja španjolskim tržištima vrijednosnih papira (uključujući Madridsku burzu). To je indeks ponderiran tržišnom kapitalizacijom koji obuhvaća 35 najlikvidnijih španjolskih dionica. Od 2015. godine međunarodni fondovi sa

²⁶Borsaitaliana.it (n.d.). *FTSE MIB 40*. Preuzeto s <https://www.borsaitaliana.it/borsa/indici/indici-in-continua/dettaglio.html?indexCode=FTSEMIB&lang=en> (19.11.2020.)

sjedištem u inozemstvu (uglavnom u Norveškoj, Sjedinjenim Državama, Ujedinjenom Kraljevstvu i Kataru) posjedovali su 43% indeksa, naspram 16% u 1992. godini.²⁷

Grafikon 9. Povijest IBEX 35 indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/spain/stock-market>)

3.10 ASX 200 INDEKS

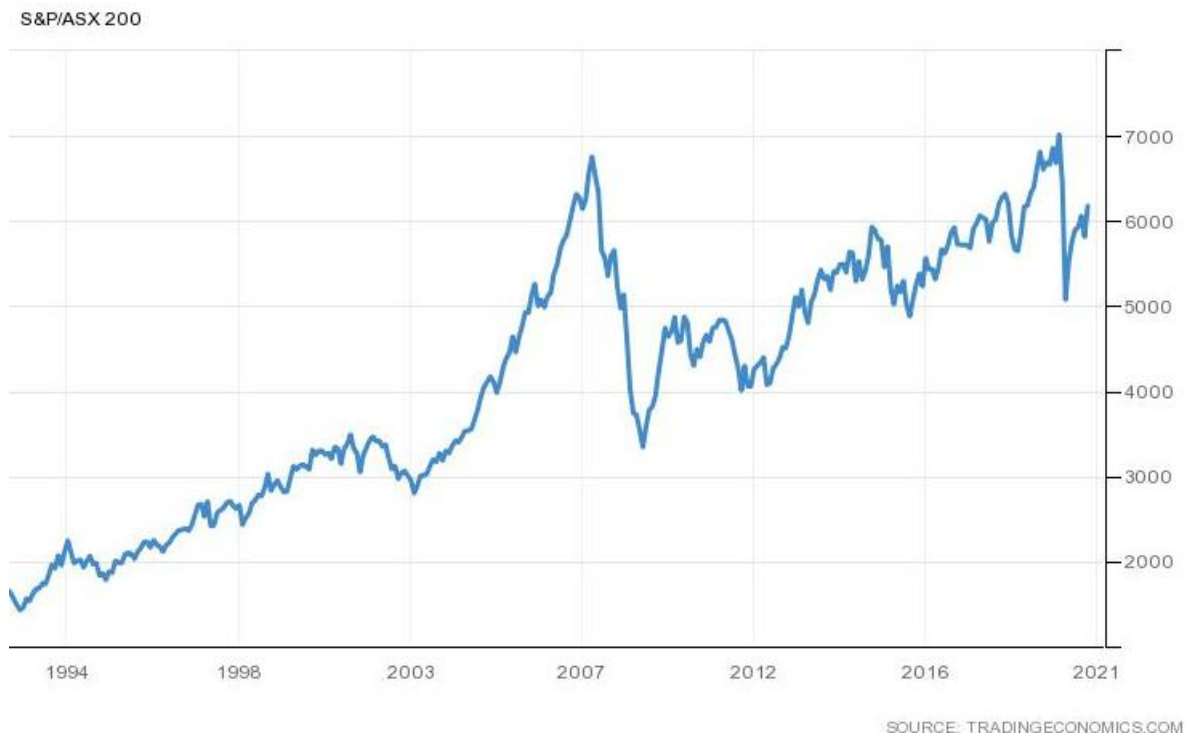
ASX 200 indeks je dionica uvrštenih na Australsku burzu vrijednosnih papira sa sjedištem u Sydneyu. Indeks održava Standard & Poor's i Australska burza vrijednosnih papira (ASX).

Na Grafikonu 10. prikazana je povijest ASX 200 indeksa.

Temelji se na 200 najvećih dionica s popisa ASX, koje zajedno čine oko 82% (2017.godine) australskog tržišta dionica. Indeks ima 10 sektora. Samo financije čine približno 47,2 % indeksa. ASX 200 pokrenut je 2000. godine s vrijednošću 3.133,3.²⁸

²⁷Capital.com (n.d.). *IBEX 35*. Preuzeto s <https://capital.com/ibex-35-index-definition> (19.11.2020.)

²⁸Capital.com (n.d.). *S&P/ASX 200 index*. Preuzeto s <https://capital.com/s-p-asx-200-index-definition> (19.11.2020.)

Grafikon 10. Povijest ASX 200 indeksa

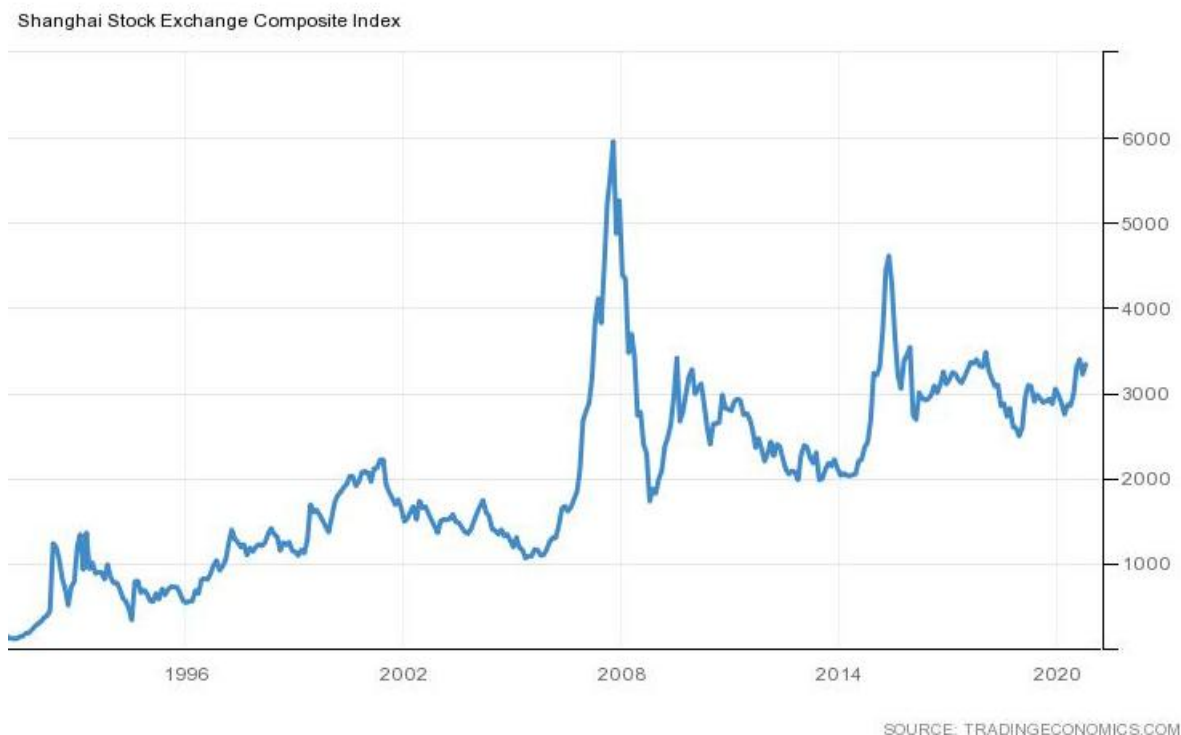
Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/australia/stock-market>)

3.11 SHANGHAI INDEKS

Šangajska burza je kineska burza sa sjedištem u gradu Šangaju. Na Grafikonu 11. prikazana je povijest SHANGHAI indeksa.

Šangajska je burza jedna od tri burze koje samostalno djeluju u Narodnoj Republici Kini. Ostale dvije su Shenzhen Stock Exchange i Hong Kong Stock Exchange. No za razliku od hongkonške burze, šangajska burza još uvijek nije u potpunosti otvorena za strane ulagače zbog stroge kontrole računa kapitala koju provode kineske vlasti. Indeks je pokrenut 1991. godine.²⁹

²⁹Chen, J., (2019). *SHANGHAI INDEKS*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/s/sse-composite.asp> (19.11.2020.)

Grafikon 11. Povijest SHANGHAI indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/china/stock-market>)

3.12 BSE SENSEX INDEKS

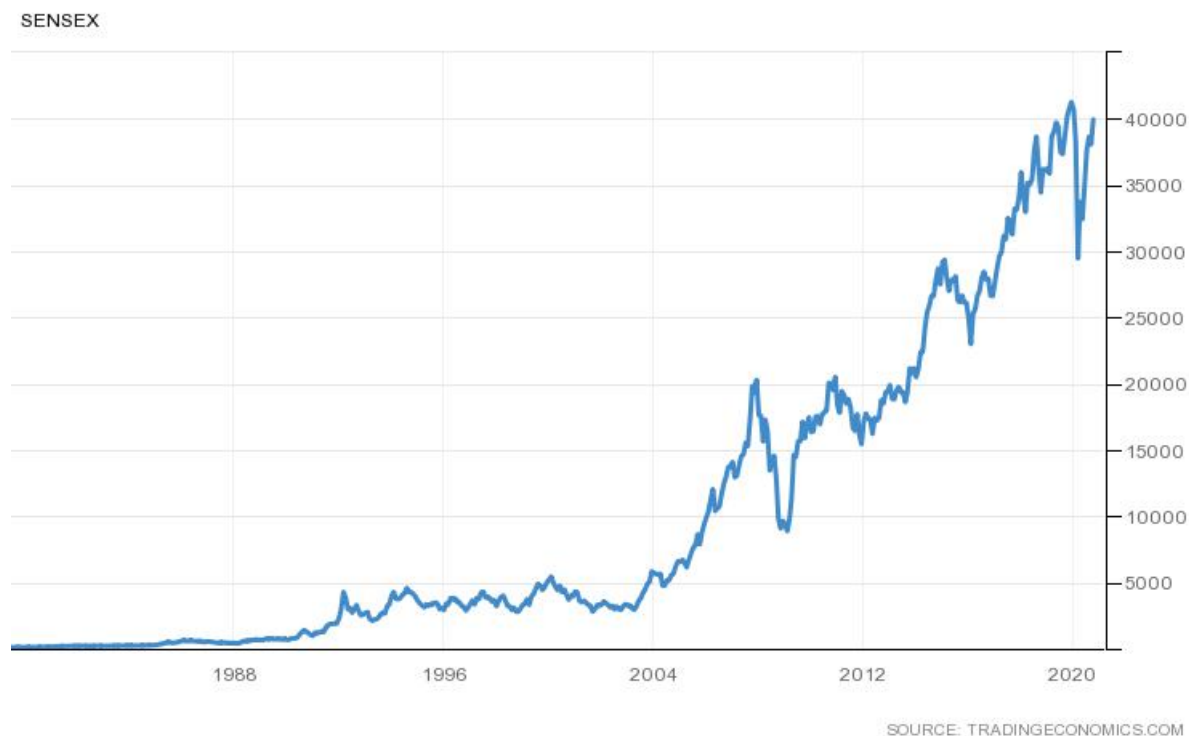
Nastao 1986. godine SENSEX (SENSITIVE INDEX) smatra se pulsom domaćih burzi u Indiji te najstarijim indeksom dionica u Indiji.³⁰

Indeks se sastoji od 30 najvećih i najaktivnijih tvrtki koje kotiraju na Bombajskoj burzi (BSE).

BSE Sensex zabilježio je ogroman rast otkako je Indija otvorila svoje gospodarstvo 1991. godine. Najveći dobitak dogodio se kada je porastao s oko 5.000 početkom 2000. godine na više od 42.000 u siječnju 2020. godine. To je uglavnom rezultat naglo rastuće ekonomije Indije, koja je godinama rasla jednim od najbržih koraka na svijetu. Na Grafikonu 12. prikazana je povijest BSE SENSEX indeksa.

³⁰Chen J., (2020). *BSE SENSEX*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/s/sensex.asp> (19.11.2020.)

Indijska ekonomija koja se širi duguje mnogo usponu srednje klase nacije i obrnuto. Prema istraživanjima gotovo 80% nacionalnih domaćinstava bit će sa srednjim prihodima do 2030. godine, u odnosu na oko 50% u 2019. godini. Srednja klasa važan je pokretač potražnje.

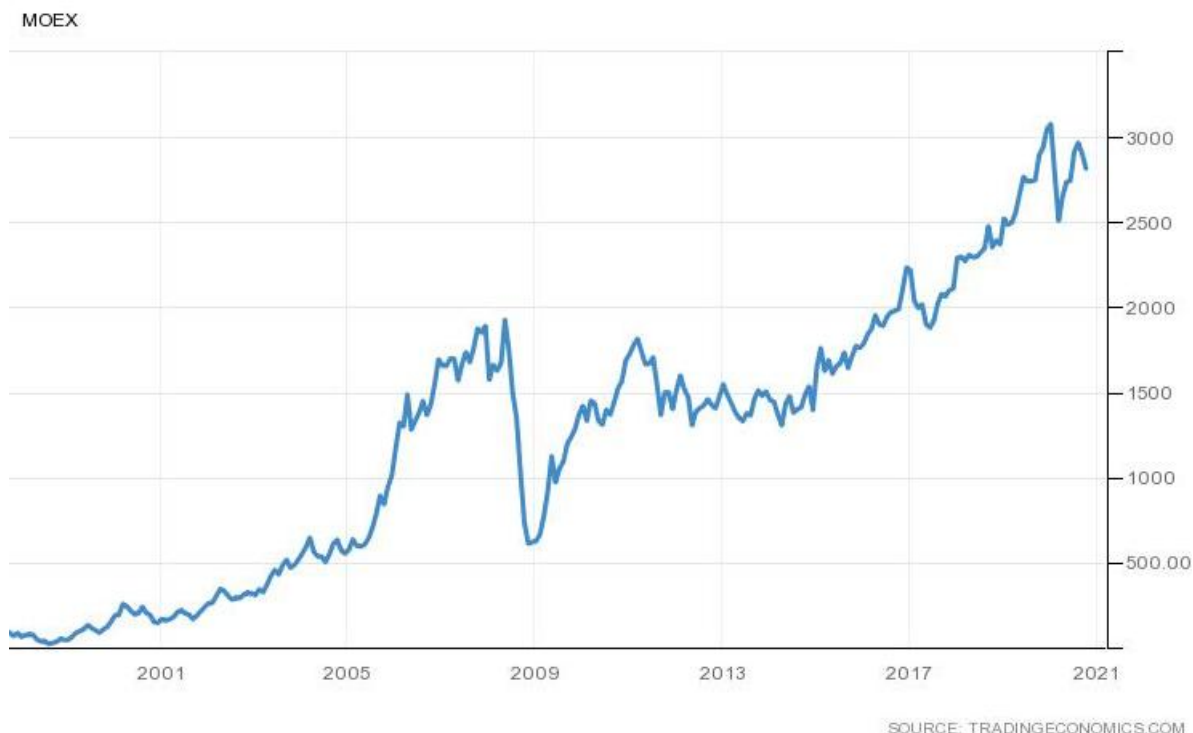
Grafikon 12. Povijest BSE SENSEX indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/india/stock-market>)

3.13 MOEX INDEKS

MOEX indeks je Ruski glavni indeks dionica osnovan 1997. godine (poznat kao MICEX indeks do 2017. godine) koji prati učinak 50 najvećih i najlikvidnijih ruskih tvrtki iz 10 glavnih gospodarskih sektora uvrštenih na Moskovskoj burzi (MOEX).³¹ Na Grafikonu 13. prikazana je povijest ovog indeksa.

³¹ Moex.com (n.d.). *MOEX*. Preuzeto s <https://www.moex.com/en/index/RTSI/about/> (19.11.2020.)

Grafikon 13. Povijest MOEX indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/russia/stock-market>)

3.14 CROBEX INDEKS

Obnova rada tržišta kapitala u Republici Hrvatskoj uslijedila je 1991. godine kada je 25 banaka i dvije osiguravajuće kuće zajedno utemeljilo Zagrebačku burzu kao centralno mjesto trgovanja vrijednosnim papirima u Republici Hrvatskoj. Elektronički trgovinski sustav koji omogućava da brokeri, članovi Burze budu telekomunikacijski povezani i trguju na burzi ne napuštajući svoj ured diljem Hrvatske uveden je tijekom 1994. godine. Tržišni indeks koji prati kretanje promjena u trgovanju dionicama na Zagrebačkoj burzi naziva se Crobex, a trgovanja obveznicama Crobis. Indeks Crobex utemeljen je 1. srpnja 1997. godine a njegova početna vrijednost iznosila je 1.000 bodova.³² Na Grafikonu 14. prikazana je povijest CROBEX indeksa.

Uprava Zagrebačke burze je 11. siječnja 2008. godine donijela Odluku o indeksu Zagrebačke burze. Ovom odlukom uređene su sljedeće sastavnice indeksa: naziv indeksa, kriteriji za

³² Zagrebačka burza d.d., preuzeto 25.10.2020. sa adrese www.zse.hr

odabir dionica koje ulaze u sastav indeksa, broj dionica koje ulaze u sastav indeksa, metode izračuna i prilagođavanja baze indeksa, revizija indeksa i drugo. Indeks Crobex predstavlja ponderirani prosjek tržišne cijene 30 dionica.

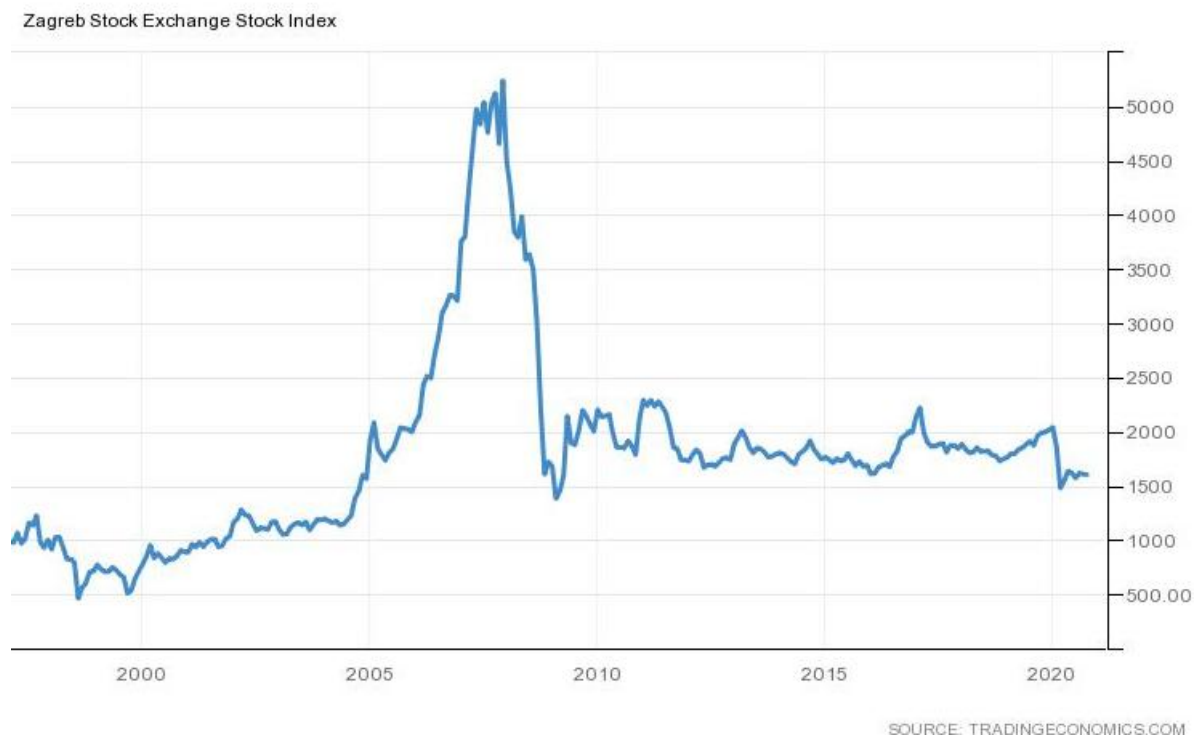
Od 25 dionica zastupljenih u indeksu najveću tržišnu kapitalizaciju imaju dionice Adrisa i HT-a, te tako svaka značajnija promjena cijena ovih dionica ima veći utjecaj na njegovo kretanje od ostalih dionica ovog indeksa.

Kriterij za odabir dionica koje ulaze u sastav indeksa:

- 1) U obzir se uzimaju samo dionice uvrštene na uređeno tržište kojima se trgovalo više od 75% ukupnog broja trgovinskih dana u šestomjesečnom razdoblju koje prethodi reviziji (ako je podnesen prijedlog za otvaranje postupka predstečajne nagodbe, stečajnog postupka ili postupka likvidacije nad izdavateljem, dionice ne mogu ući u sastav indeksa Crobex).
- 2) Rang svake dionice koja ispunjava gore navedene uvjete određuje se na osnovi dva kriterija: 1. udjel u free float tržišnoj kapitalizaciji 2. udjel u prometu ostvarenom unutar knjige ponuda u šestomjesečnom razdoblju koje prethodi reviziji.
- 3) Svakom od navedenih kriterija pripisuje se težina 50%, računa se srednjak udjela odnosno vagani tržišni udjel i dionice se rangiraju prema vaganom tržišnom udjelu.
- 4) U sastav indeksa Crobex ulazi najmanje 15, a najviše 25 dionica s najvećim rangom.
- 5) Ako izdavatelj ima više rodova dionica koje ispunjavaju uvjete za ulazak u sastav indeksa Crobex, u indeks će se uključiti samo jedan rod dionica i to onaj s većim rangom.

Revizija indeksa obavlja se po završetku trgovine, trećeg petka u mjesecu ožujku i mjesecu rujnu, te se primjenjuje od sljedećeg trgovinskog dana. Dionice će i nadalje biti uključene u indeks ukoliko se njima trgovalo najmanje 50% ukupnog broja trgovinskih dana ili se nalazi među prvih 25% dionica rangiranih prema broju trgovinskih dana u promatranom šestomjesečnom razdoblju. Dionice koje u dva uzastopna razdoblja ne zadovoljavaju navedeni uvjet isključuju se iz indeksa.³³

³³ Zagrebačka burza d.d., www.zse.hr

Grafikon 14. Povijest CROBEX indeksa

Izvor: tradingeconomics.com (<https://tradingeconomics.com/croatia/stock-market>)

4. ANALIZA KRETANJA INDEKSA

Neosporna je činjenica da je upravo pandemija Covid-19 uzdrmala ne samo hrvatsku, već i europsku odnosno svjetsku gospodarsku situaciju, što je posljedično utjecalo na cijene dionica i burzovne indekse. Neki autori navode kako je gotovo svako tržište dotaknulo najnižu točku od velike i poznate krize koja je svijet zahvatila 2008. godine.³⁴

S obzirom da je navedena pandemija Covid-19 u trenutku pisanja ovoga rada još uvijek – u većoj ili manjoj mjeri – prisutna diljem svijeta, te kako je od interesa autoru stanje i kretanje burzovnih indeksa u periodu 2019. godine usporedno sa kretanjem indeksa tijekom 2020. godine, dalje u tekstu ćemo se orijentirati na izražene padove burzovnih indeksa u navedenom razdoblju.

Kao što je vidljivo iz grafikona 15., najveći pad u jednom danu za Dow indeks bilježi se za dan 16. ožujka 2020. godine i iznosi -12,93%.³⁵

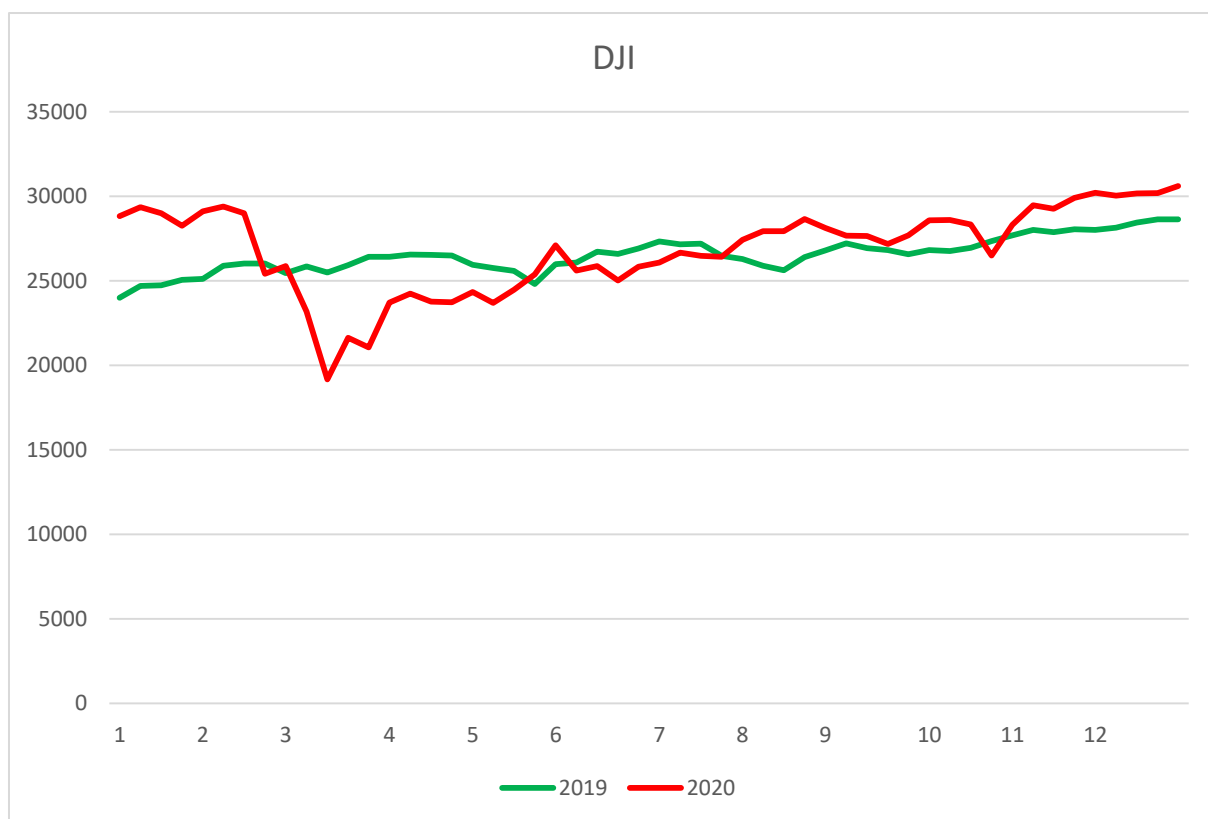
Nadalje, grafikon 16. prikazuje podatke za indeks S&P 500 te se lako uočava kako je S&P 500 indeks doživio najveći pad tijekom pandemije Covid-19 također 16. ožujka 2020. godine te je pad iznosio -11,98%.³⁶ Istog datuma, najveći pad u jednom danu bilježi i indeks NASDAQ 100 čiji pad iznosi -12,19%., kao što je vidljivo iz grafikona 17.³⁷

³⁴Deloitte.com (n.d.). *Utjecaj COVID 19 na procjene vrijednosti poduzeća u Europi*. Preuzeto s <https://www2.deloitte.com/hr/hr/pages/about-deloitte/articles/utjecaj-covid-19-na-procjene-vrijednostii-poduzeca-EU.html> (10.11.2020.)

³⁵Investing.com (n.d.). *Dow Jones Industrial Average (DJI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/us-30-historical-data> (05.01.2021.)

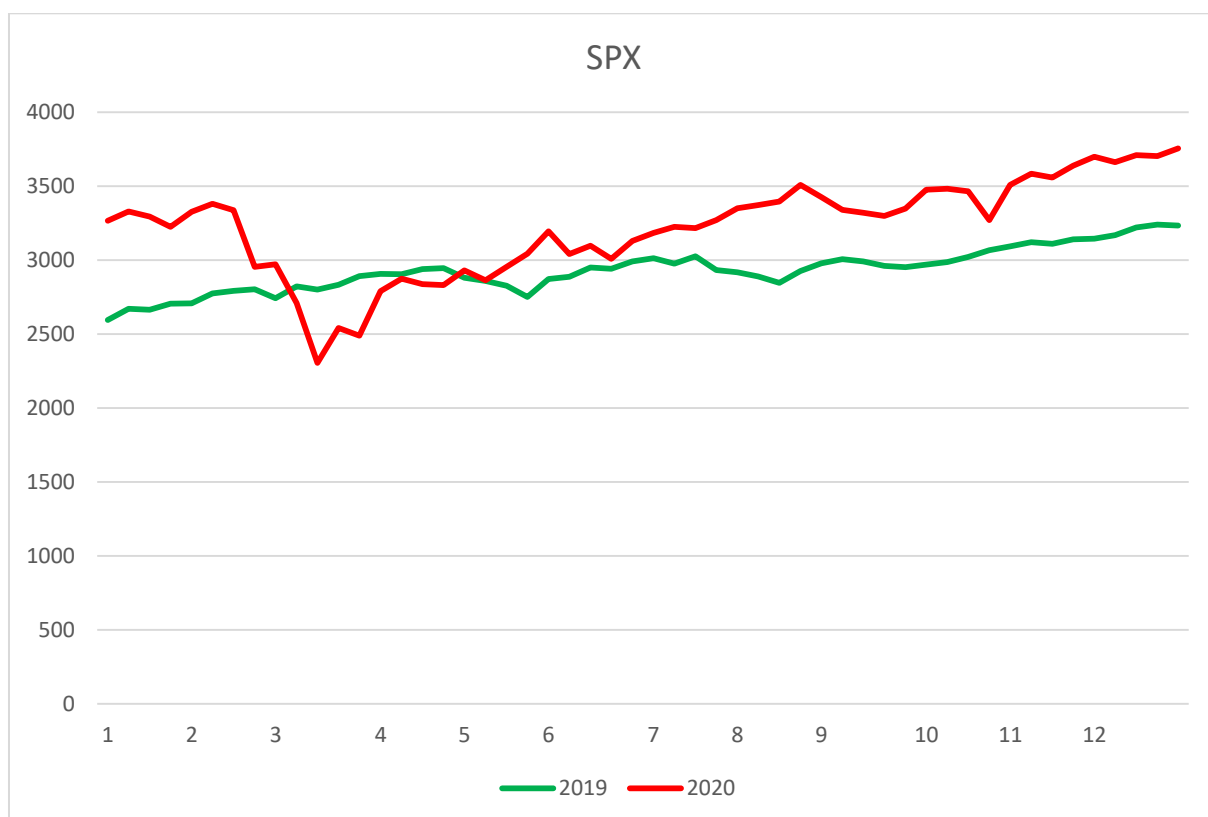
³⁶Investing.com (n.d.). *S&P 500 (SPX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/us-spx-500-historical-data> (05.01.2021.)

³⁷Investing.com (n.d.). *Nasdaq 100 (NDX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/nq-100-historical-data> (05.01.2021.)

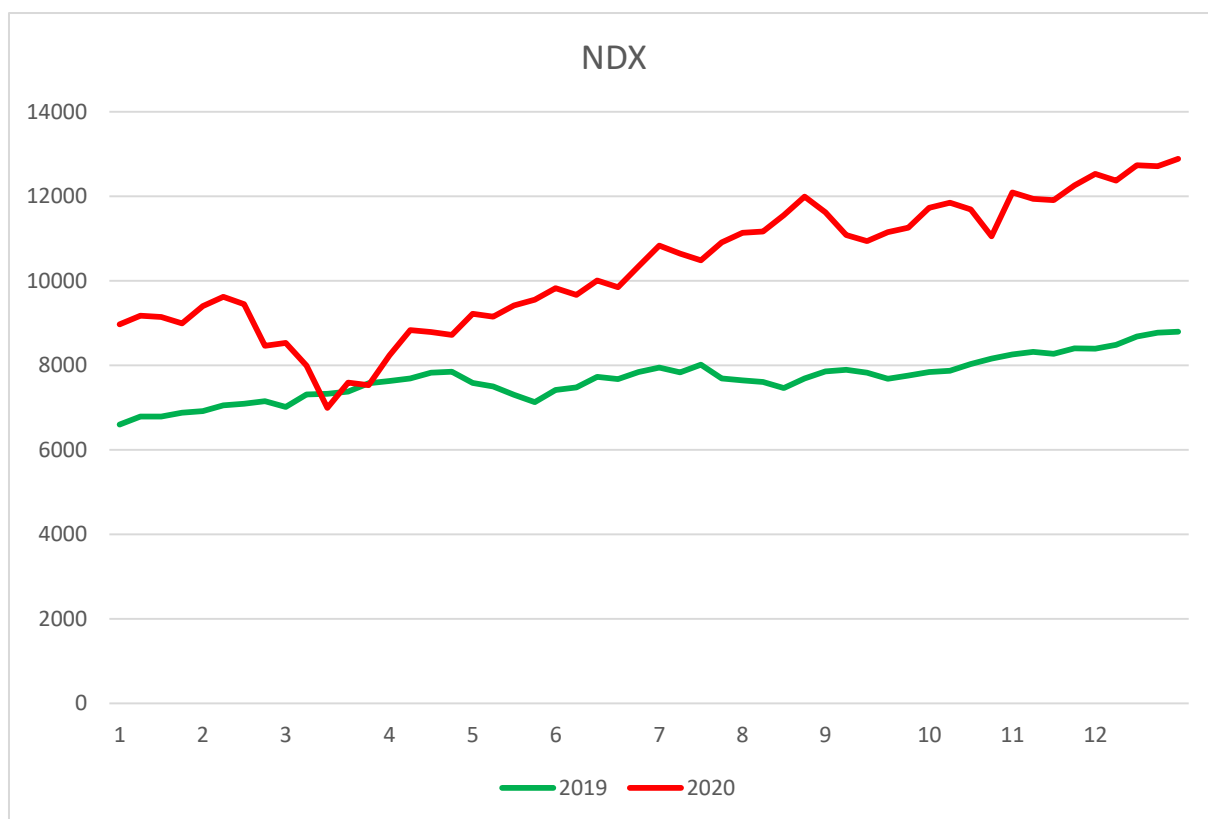
Grafikon 15. Utjecaj Covid-19 na kretanje Dow indeksa

Izvor: Investing.com (<https://www.investing.com/indices/us-30-historical-data>)

Grafikon 16. Utjecaj Covid-19 na kretanje S&P 500 indeksa

Izvor: Investing.com (<https://www.investing.com/indices/us-spx-500-historical-data>)

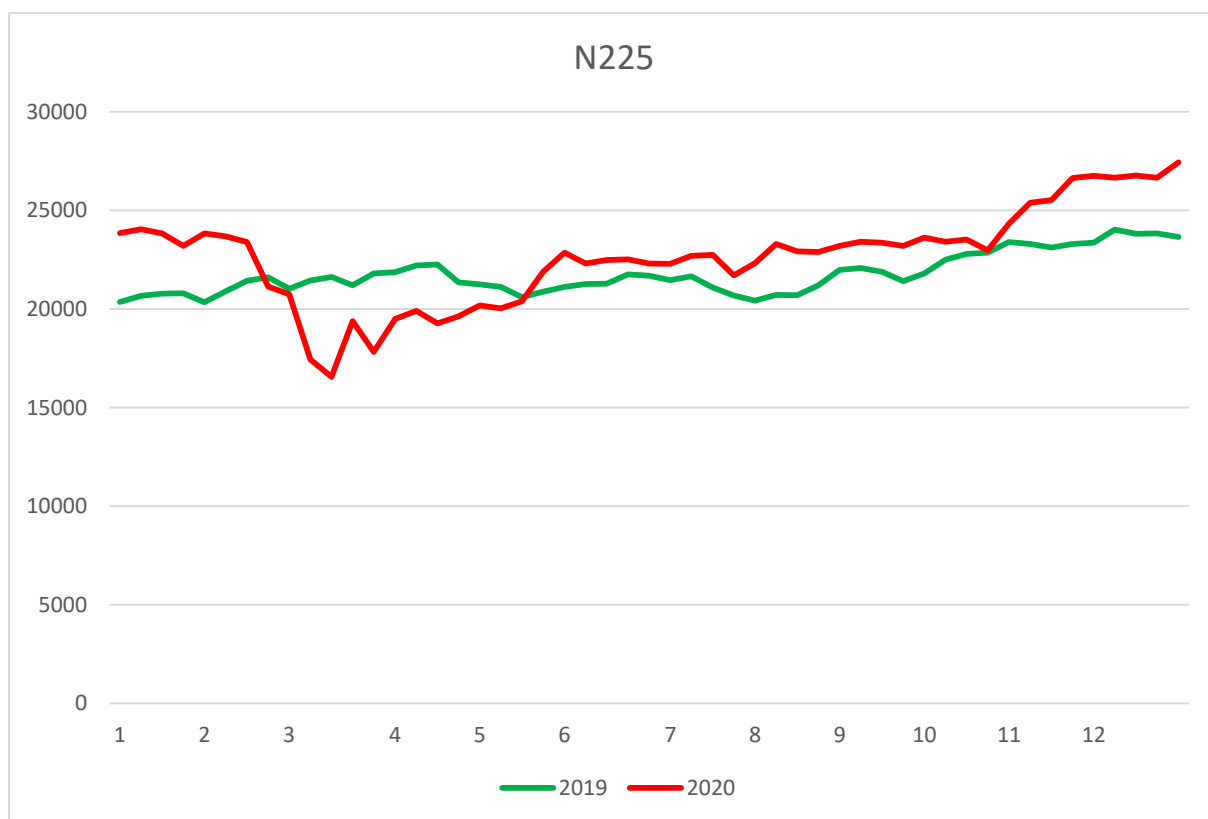

Grafikon 17. Utjecaj Covid-19 na kretanje NASDAQ 100 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/nq-100-historical-data>)

Nekoliko dana ranije, točnije 13. ožujka 2020. godine najveći pad u jednom danu bilježi NIKKEI 225 indeks, što je prikazano na grafikonu 18. Najveći pad za navedeni indeks iznosi -6,08%.³⁸

³⁸Investing.com (n.d.). *Nikkei 225 (N225)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/japan-ni225-historical-data> (05.01.2021.)

Grafikon 18. Utjecaj Covid-19 na kretanje NIKKEI 225 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/japan-ni225-historical-data>)

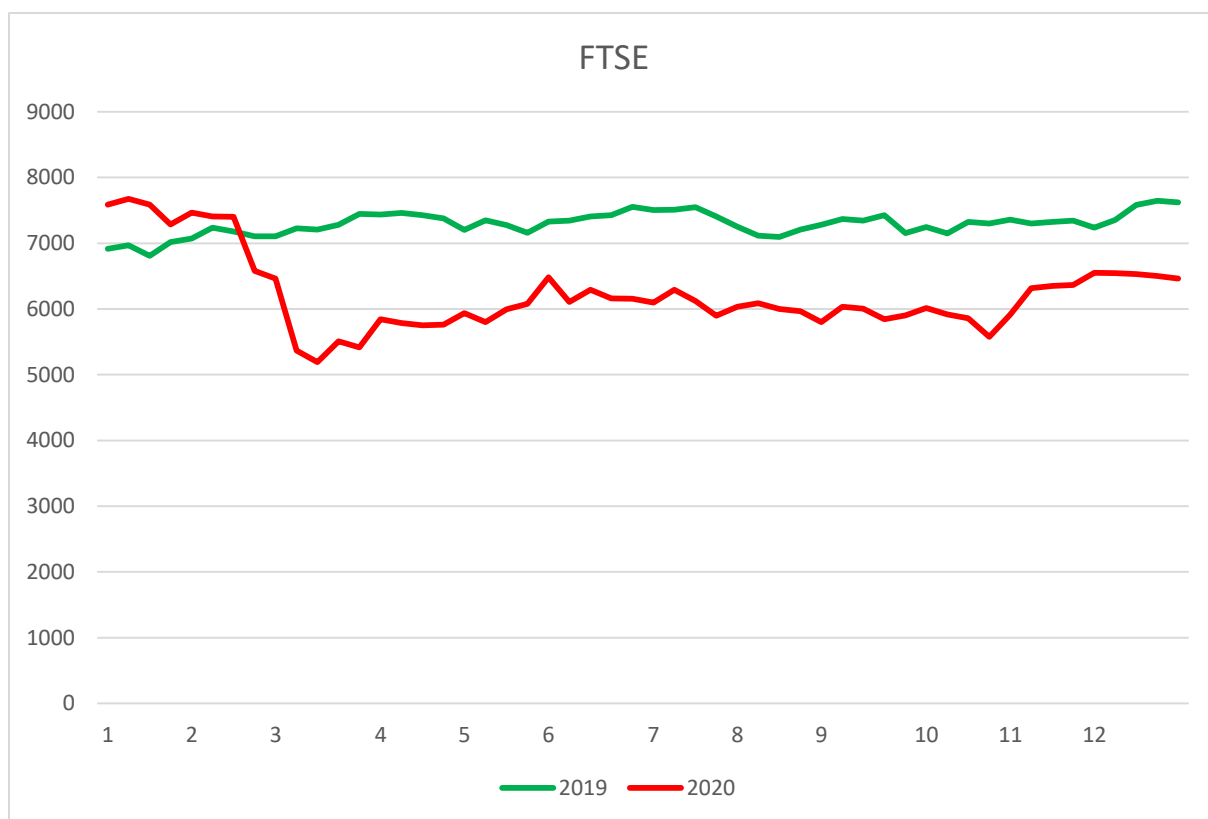
Dan ranije, 12. ožujka 2020. godine najveći pad u jednom danu doživljava FTSE 100 indeks, te pad iznosi -10,87% a isto je prikazano na grafikonu 19.³⁹ Istog datuma i DAX indeks bilježi najveći pad u jednom danu te potonji iznosi -12,24% a prikazano je na grafikonu 20.⁴⁰

Također, najveći pad u tom istom danu, 12. ožujka 2020. godine, bilježi se i na kretanju CAC 40 indeksa, te pad iznosi -12,28% kao što se vidi na grafikonu 21.⁴¹

³⁹ Investing.com (n.d.). *FTSE 100 (FTSE)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/uk-100-historical-data> (05.01.2021.)

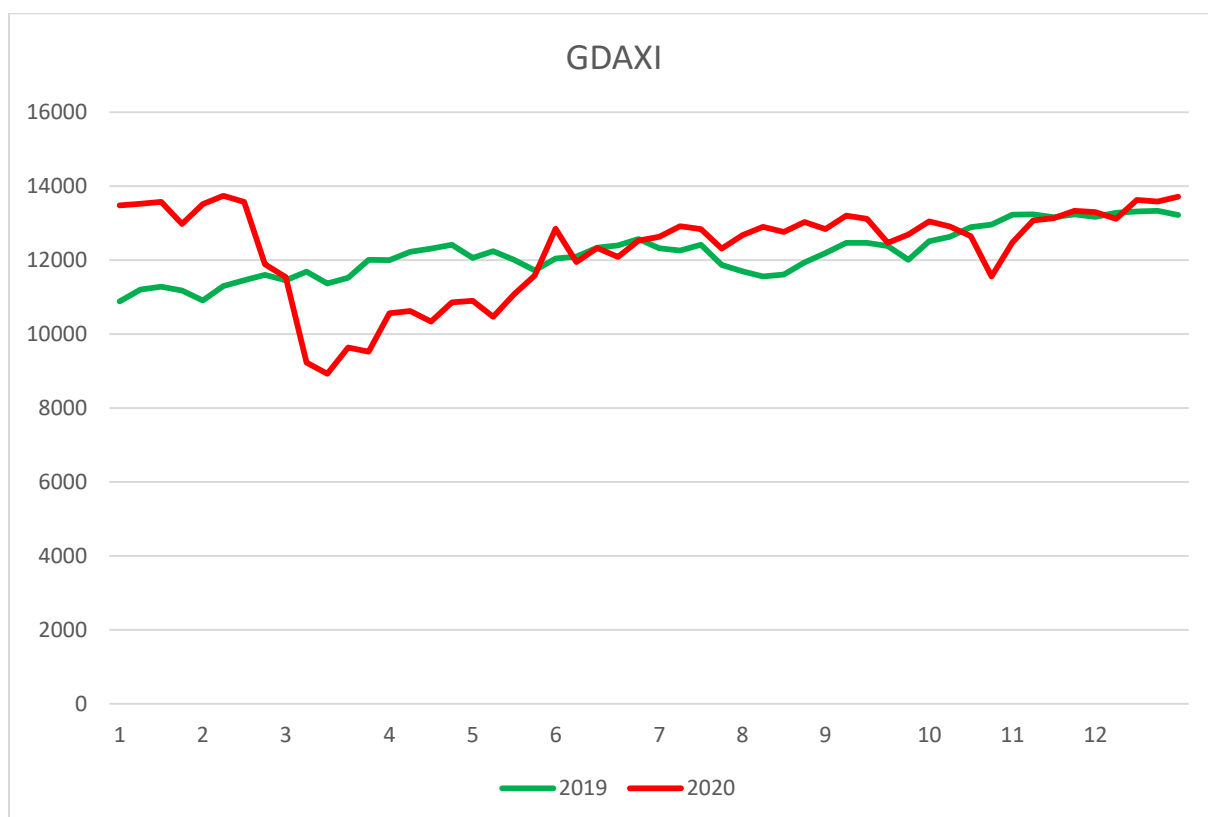
⁴⁰ Investing.com (n.d.). *DAX (GDAXI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/germany-30-historical-data> (05.01.2021.)

⁴¹ Investing.com (n.d.). *CAC 40 (FCHI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/france-40-historical-data> (05.01.2021.)

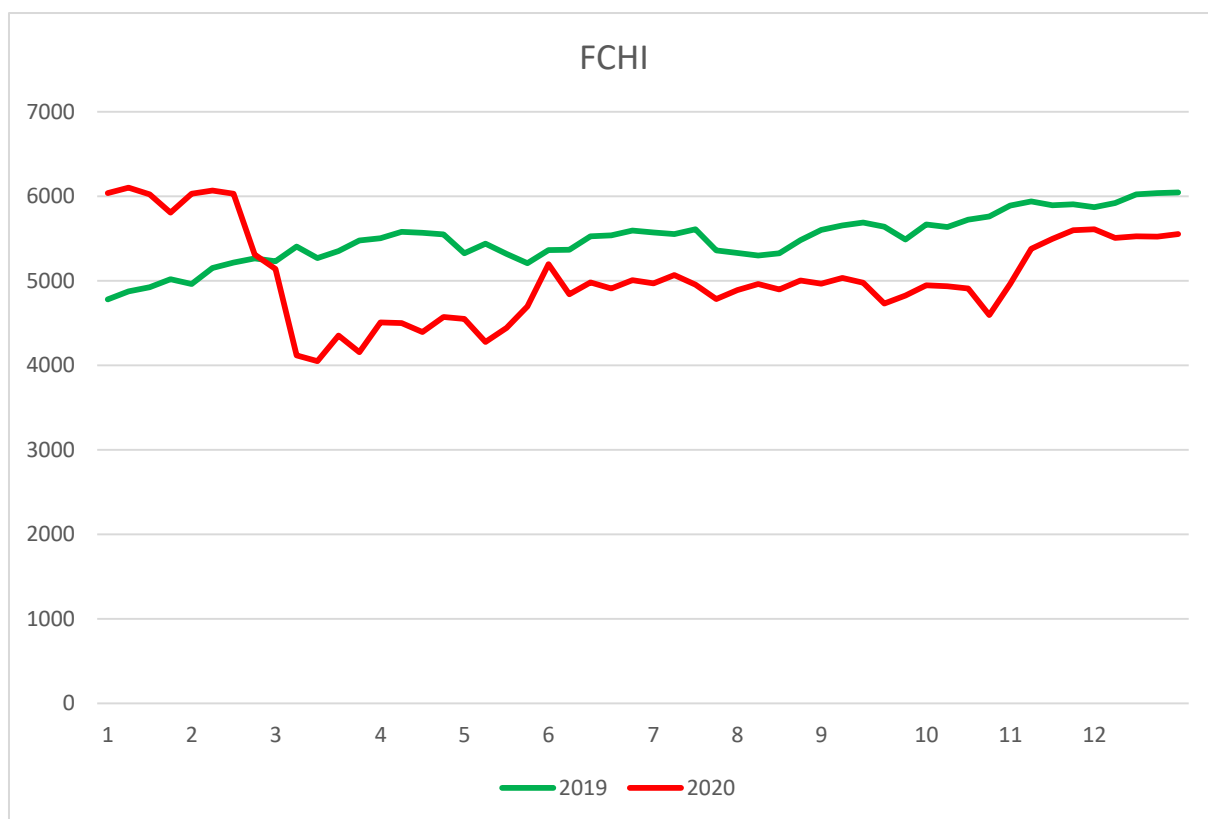
Grafikon 19. Utjecaj Covid-19 na kretanje FTSE 100 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/uk-100-historical-data>)

Grafikon 20. Utjecaj Covid-19 na kretanje DAX indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/germany-30-historical-data>)

Grafikon 21. Utjecaj Covid-19 na kretanje CAC 40 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/france-40-historical-data>)

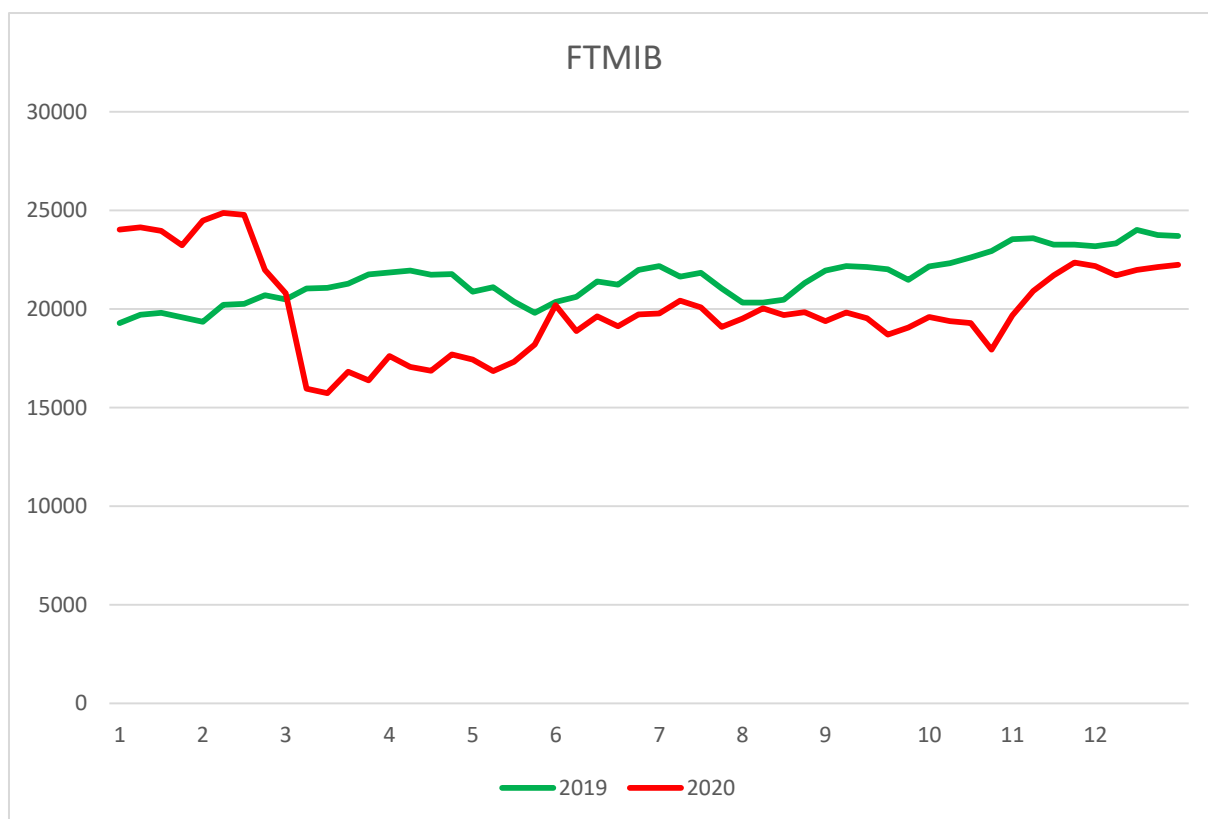
Sporni datum, 12. ožujka 2020. godine je vezan uz još dva burzovna indeksa, kako se uočava na grafikonu 22 i na grafikonu 23.

Naime, najveći pad u jednom danu za FTSE MIB 40 dogodio se navedenog datuma te iznosi -16,92%.⁴²

Burzovni indeks IBEX 35 najveći pad u jednom danu također bilježi 12. ožujka 2020. godine te pad iznosi -14,06%.⁴³

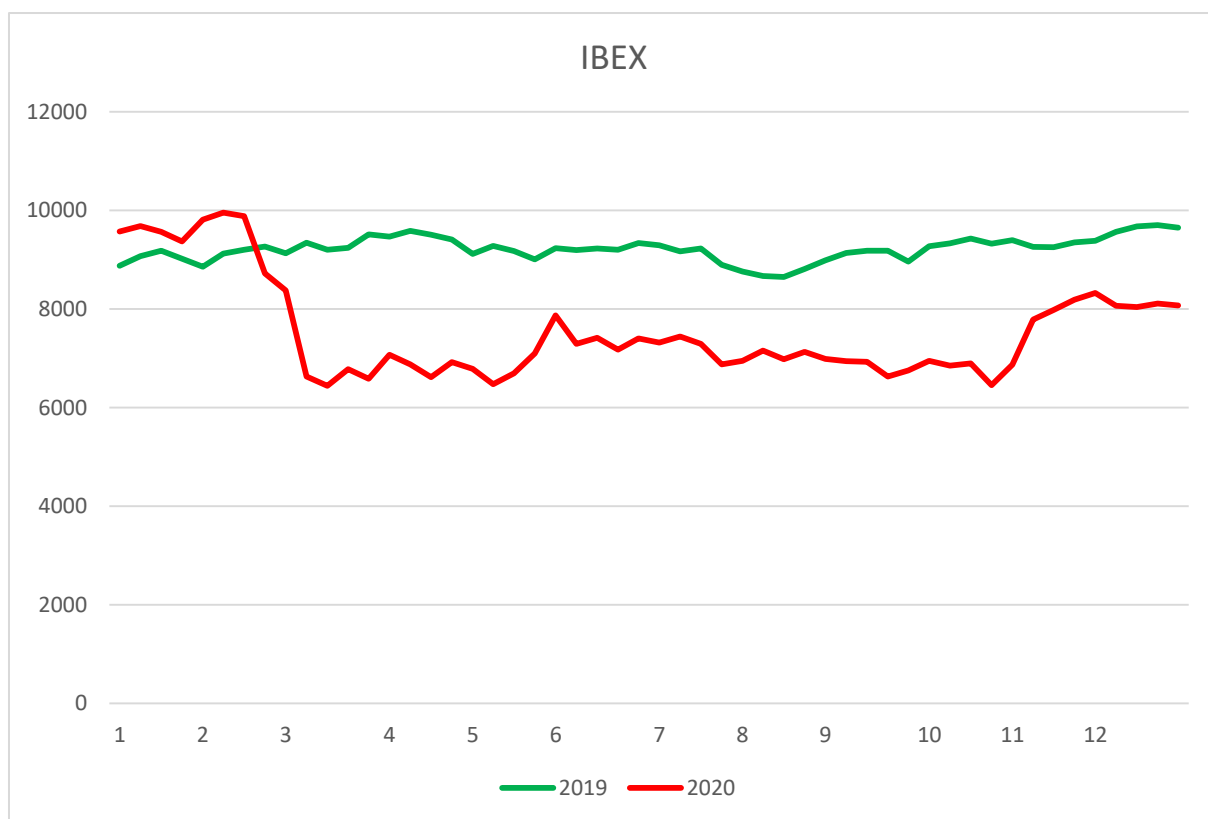
⁴²Investing.com (n.d.). *FTSE MIB Futures - Dec 20*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/italy-40-futures-historical-data> (05.01.2021.)

⁴³Investing.com (n.d.). *IBEX 35 (IBEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/spain-35-historical-data> (05.01.2021.)

Grafikon 22. Utjecaj Covid-19 na kretanje FTSE MIB 40 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/italy-40-futures-historical-data>)

Grafikon 23. Utjecaj Covid-19 na kretanje IBEX 35 indeksa

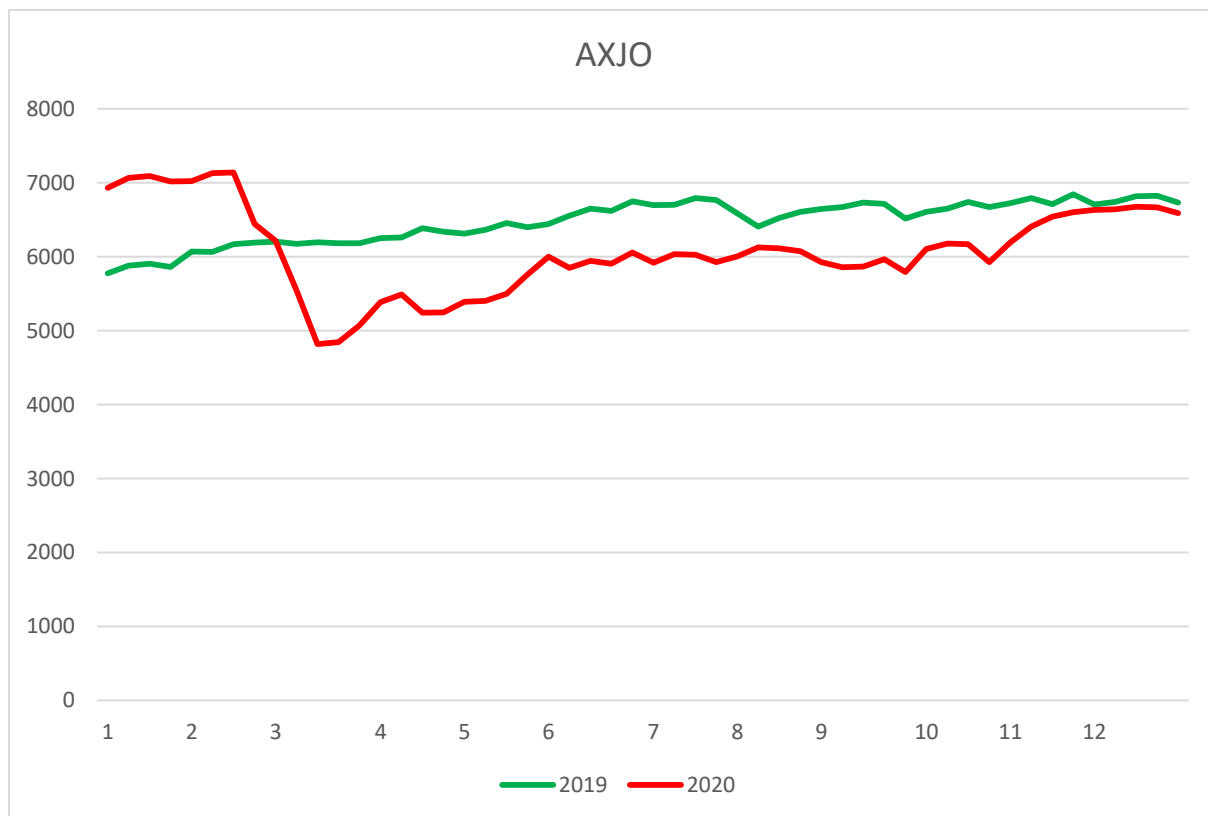
Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/spain-35-historical-data>)

Australski ASX 200 indeksa bilježi najveći pad dana 16.ožujak.2020. godine te isti iznosi - 9,70% a prikazano je na grafikonu 24.⁴⁴

Početak veljače, točnije dana 03. veljače 2020. godine, najveći pad u jednom danu od - 7,72% bilježi SHANGHAI indeks, što se uočava na grafikonu 25.⁴⁵

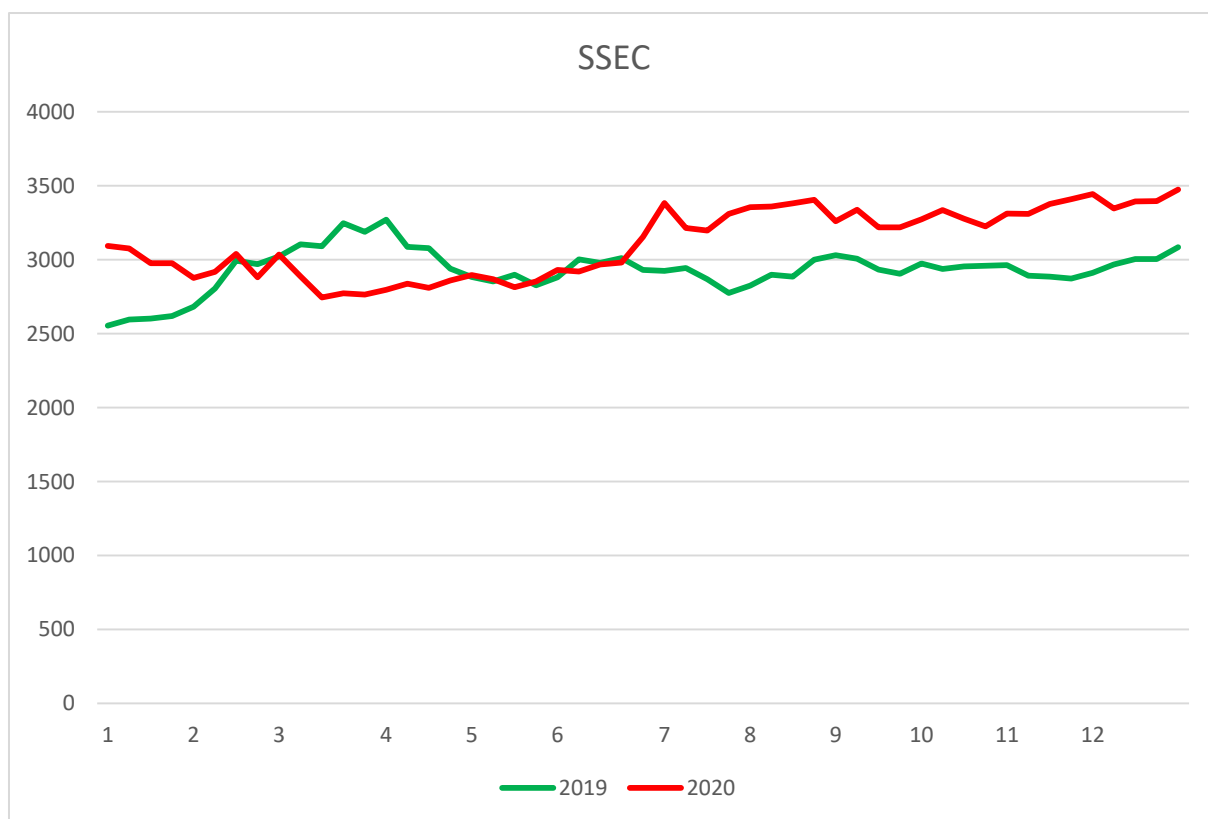
⁴⁴Investing.com (n.d.). *S&P/ASX 200 (AXJO)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/aus-200-historical-data> (05.01.2021.)

⁴⁵Investing.com (n.d.). *Shanghai Composite (SSEC)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/shanghai-composite-historical-data> (05.01.2021.)

Grafikon 24. Utjecaj Covid-19 na kretanje ASX 200 indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/aus-200-historical-data>)

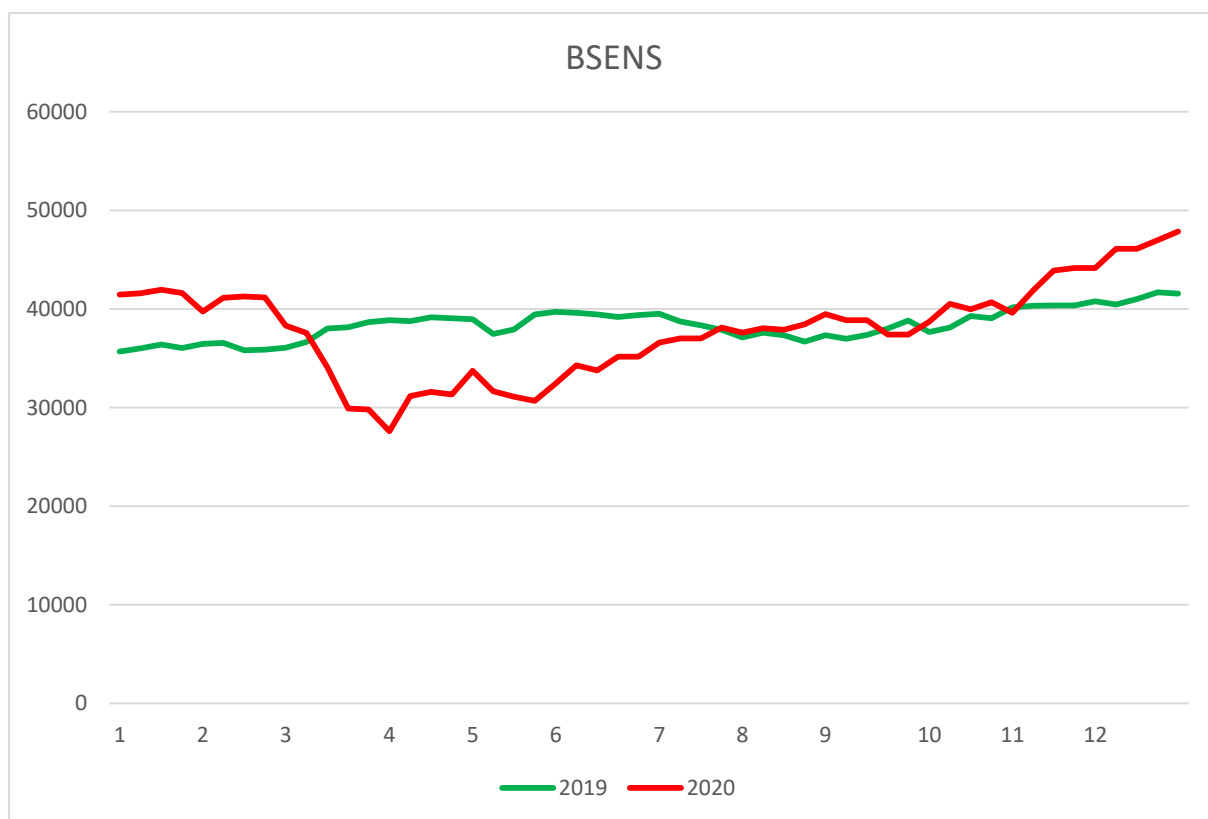

Grafikon 25. Utjecaj Covid-19 na kretanje SHANGHAI indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/shanghai-composite-historical-data>)

Sredinom ožujka, najveći pad u jednom danu (23. ožujak 2020. godine) u iznosu od -13,15% bilježi BSE SENSEX indeks, kako je i prikazano na grafikonu 26.⁴⁶

⁴⁶Investing.com (n.d.). *BSE Sensex 30 (BSESN)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/sensex-historical-data> (05.01.2021.)

Grafikon 26. Utjecaj Covid-19 na kretanje BSE SENSEX indeksa

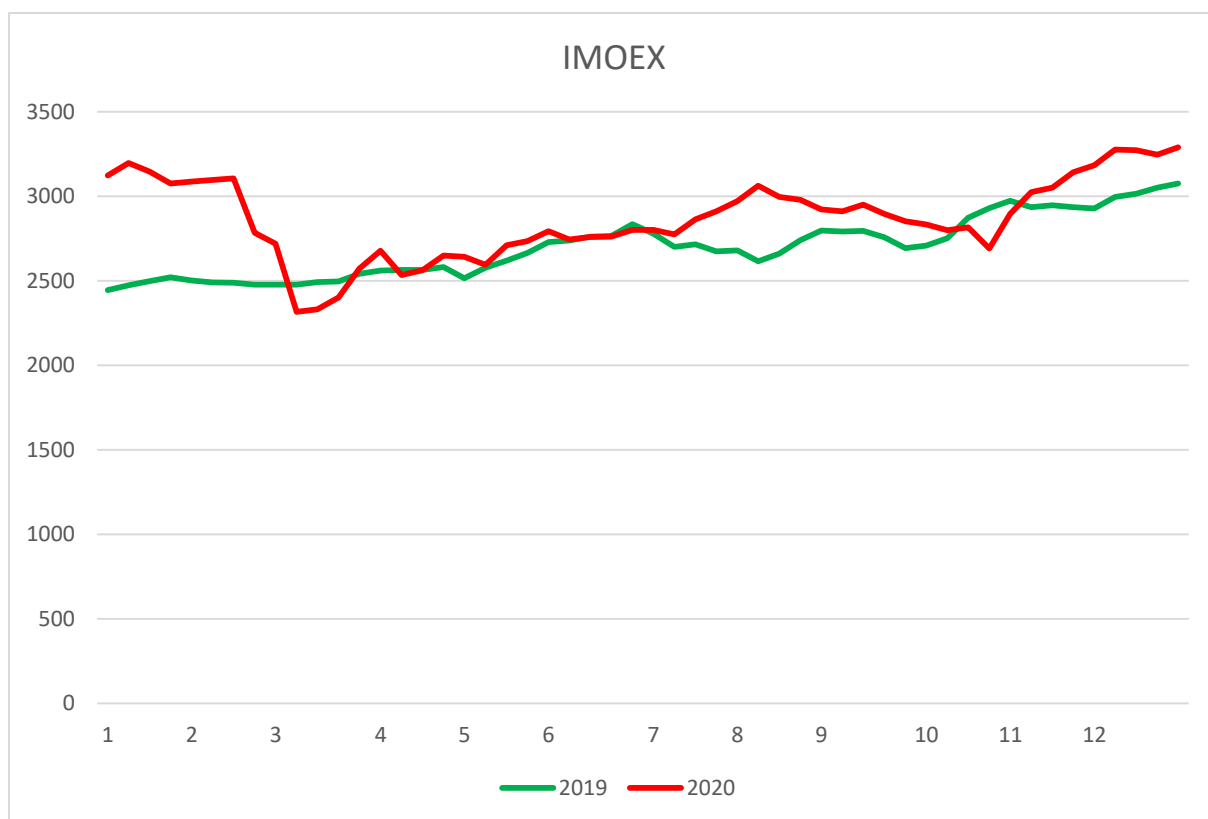
Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/sensex-historical-data>)

Dva burzovna indeksa bilježe najveći pad početkom ožujka 2020. godine, kako se uočava na grafikonu 27 i grafikonu 28.

MOEX indeks najveći pad doživljava 08. ožujka 2020. godine u iznosu od -14,82%.⁴⁷ Istog datuma kao i hrvatski CROBEX indeks koji pad doživljava u iznosu od -16,88%.⁴⁸

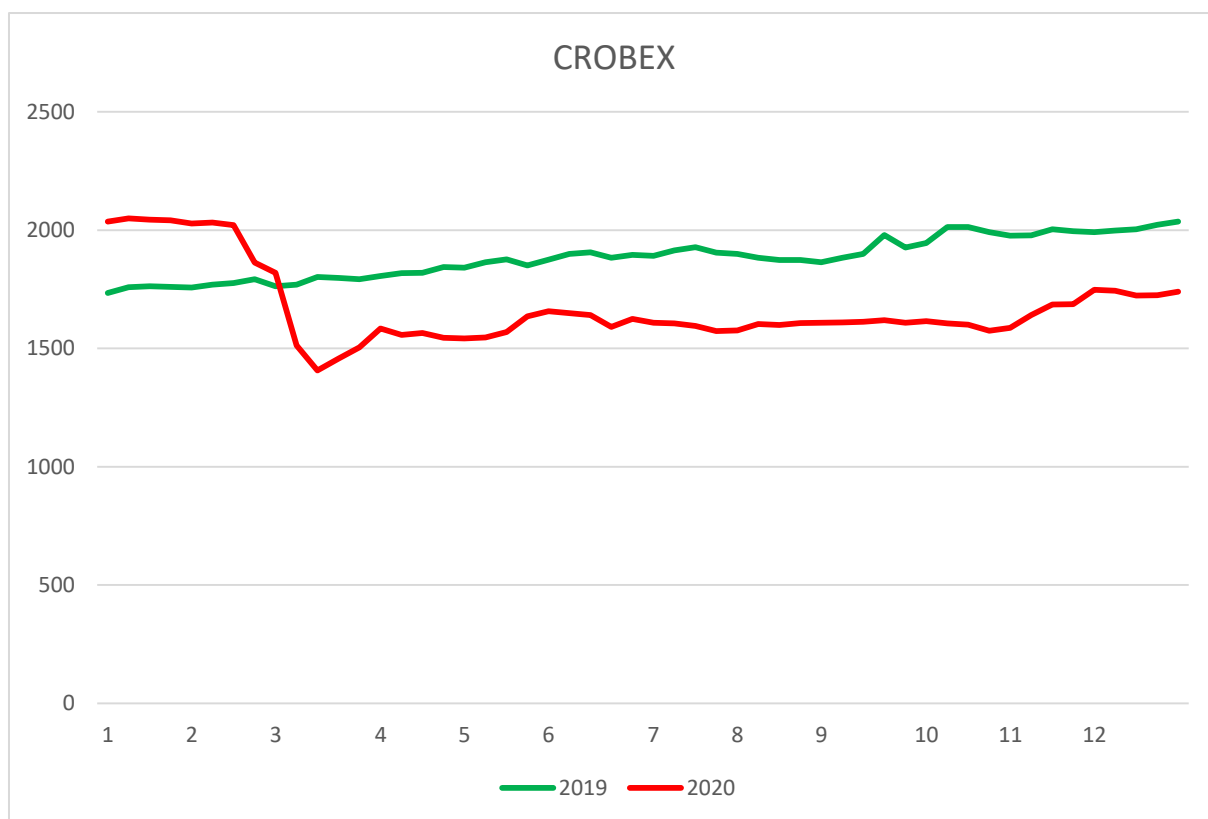
⁴⁷Investing.com (n.d.). *MOEX Russia (IMOEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/mcx-historical-data> (05.01.2021.)

⁴⁸Investing.com (n.d.). *CROBEX (CRBEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/crobex-historical-data> (05.01.2021.)

Grafikon 27. Utjecaj Covid-19 na kretanje MOEX indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/mcx-historical-data>)

Grafikon 28. Utjecaj Covid-19 na kretanje CROBEX indeksa

Izvor: investing.com (<https://www.investing.com/indices/crobex-historical-data>)

5. ZAKLJUČAK

Zbog izbijanja pandemije koronavirusa, koja je u 2020. godini u svijetu odnijela više od 1,8 milijuna života, u veljači i ožujku svjetske su burze oštro pale, a burzovni indeksi zaronili na najniže razine u više godina. No, od tada su snažno porasli, što se ponajviše zahvaljuje golemim fiskalnim i monetarnim poticajnim mjerama gospodarstvu, koje su povećale likvidnost na tržištima, a kako su kamatne stope izuzetno niske, dionice predstavljaju najprivlačniju investiciju. Sektori zdravstva, hrane, prirodnog plina i softvera posluju rekordno dobro unatoč koronavirusu te generiraju visoke povrate, dok sektori zabave, nekretnina, sirove nafte i ugostiteljstva naglo padaju.

Zahvaljujući američkim tehnološkim divovima (Apple, Tesla, Amazon) Nasdaq je u 2020. godini porastao 43,6% i time je dostigao najvišu razinu u povijesti. Indeks S&P 500 porastao je 16,3% dok je Dow Jones porastao za 7,2%. U Aziji je situacija bila slična, tj. indeksi su bilježili rast: Japanski Nikkei 225 porastao je oko 16% (dosegnuo je najvišu razinu u zadnjih 30 godina) dok je indeks Shanghai porastao za 14%. U Europi indeksi u 2020. godini bilježe pad vrijednosti: Britanski FTSE 100 pad od 14,3%, Francuski CAC 40 pad od 7%, Talijanski FTSE MIB 40 pad od 5,4% te Španjolski IBEX 35 bilježi pad vrijednosti od 15% izuzev Njemačkog indeksa Dax koji je porastao za 3,5%. Australijski Asx 200 bilježi pad od 1,45%.⁴⁹

U ovom radu iznesen je prikaz kretanja burzovnih indeksa ne samo vezana za hrvatsko područje, odnosno Zagrebačku burzu, već su prikazana kretanja nekolicine interesnih burzovnih indeksa od svjetskog značaja za globalnu ekonomiju. Izneseni podaci već sada jasno pokazuju i ukazuju na događaje u prvim danima pandemije, odnosno prikupljeni podaci pokazuju strmoglavi pad na svim svjetskim burzama, od čega ni Zagrebačka burza nije izuzeta.

Sam virus Covid-19 predstavlja još uvijek veliku nepoznanicu ne samo za nas laike, već i za većinu medicinskih stručnjaka koji proučavaju nastanak i razvitak virusa te za sve stručnjake koji se bore protiv novonastale pandemije. Činjenica da se radi o nečem nepoznatom i nedovoljno istraženom budi kod mnogih ljudi neizvjesnost i strah, a znamo kako su to dvije sastavnice koje se ubrajaju u najgore neprijatelje ekonomije. U ekonomiji očekivanja igraju veliku ulogu, a u trenutku kada ne znamo što možemo očekivati, sve postaje prilično

⁴⁹Najveće svjetske burze u 2020. snažno porasle (3. siječnja 2021.) Preuzeto s <https://privredni.hr/najvece-svjetske-burze-u-2020-snazno-porasle-unatoc-koronakrizi>, (08.01.2021.)

nepredvidivo. Neosporno je kako će ekonomske posljedice ove novonastale Covid-19 pandemije biti značajne.

Kada će točno i kojim intenzitetom uistinu započeti pravi oporavak ostaje za vidjeti, no sigurno je da ako se nastave ovakvi trendovi rasta, burzovni indeksi će se ubrzo vratiti na stope od vremena prije pojave Covid-19, dok su neki indeksi to već i dostigli.

6. IZJAVA

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Hrvoje Županac

Matični broj studenta: 0067234355

Naslov rada: Burzovni indeksi i utjecaj Covid-19 na svjetske burzovne indekse

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

7. LITERATURA

7.1 KNJIGE

Andrijanić, I. (1998). *Poslovanje na robnim burzama*. Zagreb: Treće izdanje.

Belak, V. i Aljinović Barać Ž. (2008). *Tajne tržišta kapitala : BEX indeks, analiza financijskih izvještaja, pokazatelji efikasnosti ulaganja i modeli odlučivanja*. / Vinko Belak, Željana Aljinović Barać. Zagreb: Belak Excellens

Blažić, M. (1998). Burzovni indeks. *Računovodstvo i financije*, 44, 1, str. 84-89.

Cingula, M., Grabovac D. i Miletić, N. (2000). *Poduzetništvo*. Zagreb: Školska knjiga.

Cingula, M.; Klačmer M. (2003). *Financijske institucije i tržište kapitala*. Varaždin: TIVA, Fakultet organizacije i informatike.

Cvjetičanin, M. (2004). *Burzovno trgovanje: priručnik za investitore i analitičare*. Zagreb: Masmedia d.o.o.

Ćesić, Z. (2007.) *Pravo trgovačkih društava*. Knin: Veleučilište Marko Marulić.

Gregurek, M. (2018). *Skripta Financijska tržišta*

Leko, V. (2004). *Financijske institucije i tržište*. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.

Lovrinović, I. (1997). *Novčano tržište, srce financijskog tržišta*. Zagreb: O-tisak.

Mankiw, N. G. (2006). *Osnove ekonomije*. Zagreb: MATE.

Mishkin, F.S. i Eakins S. G. (2015). *Financijska tržišta i institucije*, 8. izdanje, New York

Orsag, S. (1997). *Financiranje emisijom vrijednosnih papira*. Zagreb: RIFIN.

Petrović, S. i Ceronja, P. (2018). *Osnove prava društava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Ross, S.A., Westerfield, R.W. i Jaffe, J.(2002). *Corporate finance*, 6th ed., Mc Graw Hill Companies, Inc.

Samuelson, P.A. i Nordhaus, W. D. (2011). *Ekonomija*. Zagreb: MATE.

Vidučić, Lj. (2006). *Financijski menadžment*. Zagreb: RRIFF.

Vukičević, M. (2006). *Financije poduzeća*. Zagreb: Golden marketing.

7.2 INTERNETSKI IZVORI

Borsaitaliana.it (n.d.). *FTSE MIB 40*. Preuzeto s <https://www.borsaitaliana.it/borsa/indici/indici-in-continua/dettaglio.html?indexCode=FTSEMIB&lang=en> (19.11.2020.)

Capital.com. (n.d.). *Tehnička analiza*. Preuzeto s <https://capital.com/hr/tehnicka-analiza-definicija> (30.10.2020.)

Capital.com, (n.d.). *Why is the Nikkei 225 index important to traders?* Preuzeto s <https://capital.com/trade-japan> (21.10.2020.)

Capital.com (n.d.). *IBEX 35*. Preuzeto s <https://capital.com/ibex-35-index-definition> (19.11.2020.)

Capital.com (n.d.). *S&P/ASX 200 index*. Preuzeto s <https://capital.com/s-p-asx-200-index-definition> (19.11.2020.)

Chen, J., (2019). *SHANGHAI INDEKS*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/s/sse-composite.asp> (19.11.2020.)

Chen J., (2020). *BSE SENSEX*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/s/sensex.asp> (19.11.2020.)

Deloitte.com (n.d.). *Utjecaj COVID 19 na procjene vrijednosti poduzeća u Europi*. Preuzeto s <https://www2.deloitte.com/hr/hr/pages/about-deloitte/articles/utjecaj-covid-19-na-procjene-vrijednostii-poduzeca-EU.html> (10.11.2020.)

Deković, Ž., Žaja, J. i Smiljčić, I. (2017) *Rizik i financijski menadžment*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176763> (25.10.2020.)

Dragić, K. i Lamza, D. (2004). *Determinante dizajniranja domaćeg tržišta državnih vrijednosnica*. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=24759 (12.11.2020.)

Erste banka. (2020). *Dionice*. Preuzeto s <https://www.erstebank.hr/hr/poslovniki-klijenti/financijska-trzista/vrijednosni-papiri/dionice> (08.12.2020.)

Franičević, K. (2016). *Burzovni indeksi*. Preuzeto s <http://finance.hr/tournament/burzovni-indeksi/> (18.11.2020.)

Hayes, A. (2020). *CAC 40*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/c/cac40.asp> (19.11.2020.)

Hrportfolio. (2017). *Kvartalni pregled tržišta kapitala – osvrt na Dow Jones (DJIA) indeks*. Preuzeto s <https://hrportfolio.hr/analize/view-vijest-kvartalni-pregled-trzista-kapitala--osvrt-na-dow-jones-djia-indeks-49603> (18.11.2020.)

Hrvatska narodna banka. (2020). Makroekonomsko okružje. *Financijska stabilnost, 21*. Preuzeto s <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187> (02.11.2020.)

Hrvatska Enciklopedija (2020). *Dionica*. Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15291> (18.10.2020.)

InfoTrend. (2020). *O burzi i dionicama*. Preuzeto s <http://www.infotrend.hr/clanak/2008/11/o-burzi-i-dionicama,24,633.html> (31.10.2020.)

Investing.com (n.d.). *Dow Jones Industrial Average (DJI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/us-30-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *S&P 500 (SPX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/us-spx-500-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *Nasdaq 100 (NDX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/nq-100-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *Nikkei 225 (N225)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/japan-ni225-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *FTSE 100 (FTSE)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/uk-100-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *DAX (GDAXI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/germany-30-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *CAC 40 (FCHI)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/france-40-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *FTSE MIB Futures - Dec 20*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/italy-40-futures-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *IBEX 35 (IBEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/spain-35-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *S&P/ASX 200 (AXJO)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/aus-200-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *Shanghai Composite (SSEC)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/shanghai-composite-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *BSE Sensex 30 (BSESN)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/sensex-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *MOEX Russia (IMOEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/mcx-historical-data> (05.01.2021.)

Investing.com (n.d.). *CROBEX (CRBEX)*. Preuzeto s <https://www.investing.com/indices/crobex-historical-data> (05.01.2021.)

London Stock Exchange (n.d.). Preuzeto s <https://www.londonstockexchange.com/> (16.11.2020.)

Moex.com (n.d.). *MOEX*. Preuzeto s <https://www.moex.com/en/index/RTSI/about/> (19.11.2020.)

Privredni.hr (03.01.2021.) *Najveće svjetske burze u 2020. snažno porasle*. Preuzeto s <https://privredni.hr/najvece-svjetske-burze-u-2020-snazno-porasle-unatoc-koronakrizi>, (08.01.2021.)

Vidučić, Lj. (2004). *Kontroverze politike dividendi*. Preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=10579 (16.11.2020.)

Zagrebačka burza. (n.d.). *O Zagrebačkoj burzi: Povijest*. Preuzeto s <https://zse.hr/hr/povijest/266> (10.11.2020.)

Zakon o trgovačkim društvima, pročišćeni tekst zakona NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, na snazi od 20.04.2019. preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima> (30.10.2020.)

Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_12_107_1768.html (02.11.2020.)

Young, J. (2019). *Financial Times Stock Exchange Group—FTSE*. Preuzeto s <https://www.investopedia.com/terms/f/ftse.asp> (19.11.2020.)

Wikipedija (2020). *Burzovni indeksi*. Preuzeto s: https://hr.wikipedia.org/wiki/S&P_500 (08.12.2020.)

8. POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFIKONA

Slika 1. Najveći padovi S&P 500 indeksa	4
Tablica 1. Najveće svjetske burze	17
Tablica 2. Sastavnice Dow Jones indeksa	25
Grafikon 1. Povijest Dow Jones indeksa	26
Grafikon 2. Povijest S&P 500 indeksa	27
Grafikon 3. Povijest NASDAQ 100 indeksa	28
Grafikon 4. Povijest Nikkei 225 indeksa	29
Grafikon 5. Povijest FTSE 100 indeksa	31
Grafikon 6. Povijest DAX indeksa	32
Grafikon 7. Povijest CAC 40 indeksa	33
Grafikon 8. Povijest FTSE MIB 40 indeksa	34
Grafikon 9. Povijest IBEX 35 indeksa	35
Grafikon 10. Povijest ASX 200 indeksa	36
Grafikon 11. Povijest SHANGHAI indeksa	37
Grafikon 12. Povijest BSE SENSEX indeksa	38
Grafikon 13. Povijest MOEX indeksa	39
Grafikon 14. Povijest CROBEX indeksa	41
Grafikon 15. Utjecaj Covid-19 na kretanje Dow indeksa	43
Grafikon 16. Utjecaj Covid-19 na kretanje S&P 500 indeksa	43
Grafikon 17. Utjecaj Covid-19 na kretanje NASDAQ 100 indeksa	44
Grafikon 18. Utjecaj Covid-19 na kretanje NIKKEI 225 indeksa	45
Grafikon 19. Utjecaj Covid-19 na kretanje FTSE 100 indeksa	46
Grafikon 20. Utjecaj Covid-19 na kretanje DAX indeksa	46
Grafikon 21. Utjecaj Covid-19 na kretanje CAC 40 indeksa	47
Grafikon 22. Utjecaj Covid-19 na kretanje FTSE MIB 40 indeksa	48
Grafikon 23. Utjecaj Covid-19 na kretanje IBEX 35 indeksa	49
Grafikon 24. Utjecaj Covid-19 na kretanje ASX 200 indeksa	50
Grafikon 25. Utjecaj Covid-19 na kretanje SHANGHAI indeksa	51
Grafikon 26. Utjecaj Covid-19 na kretanje BSE SENSEX indeksa	52
Grafikon 27. Utjecaj Covid-19 na kretanje MOEX indeksa	53
Grafikon 28. Utjecaj Covid-19 na kretanje CROBEX indeksa	54

ŽIVOTOPIS

Hrvoje Županac

Državljanstvo: hrvatsko

Datum rođenja: 11/01/1983

Spol: Muško

E-adresa: hrvoje.zupanac@yahoo.com

RADNO ISKUSTVO

Samostalni referent platnog prometa

Zagrebački holding doo- Čistoća [2016 – Trenutačno]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

OBRAZOVANJE I OSPOBLJAVANJE

Stručni Prvostupnik poslovne ekonomije i financija

Veleučilište Baltazar Zaprešić [2003 – 2007]

Adresa: Ul. Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić (Hrvatska)

www.bak.hr

Stručni specijalist financijskog menadžmenta

Veleučilište Baltazar Zaprešić [2018 – Trenutačno]

Adresa: Ul. Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić (Hrvatska)

www.bak.hr

JEZIČNE VJEŠTINE

Materinski jezik/jezici:

hrvatski

engleski

SLUŠANJE: B2 ČITANJE: B1 PISANJE: B1

GOVORNA PRODUKCIJA: B1

GOVORNA INTERAKCIJA: B1

DIGITALNE VJEŠTINE

ECDL međunarodni tečaj svih 7 modula MS Office

VOZAČKA DOZVOLA

Vozačka dozvola: B